

יו"ל ע"י מכון
"עטרת הסולם"

להוצאת וחידוש ספרי הסולם
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מוהרי"י שליט"א
אבן עזרא 4 ב"ב, טל: 03-6192872

בני היכלא

25 עמ'

גליון כ"ד - פר' פקודי

פניני זוהר
לפר' פקודי

לה' הארץ ומלואה

(נח סולם אות קס"ט-ק"ע) - עמ' י'

לכתך אחרי במדבר

(וישלח, סולם אות רכ"ג-רכ"ד) - עמ' י"א

אמונה

(פקודי, סולם אות נ', ואות נ"ב) - עמ' י"ד

התכלת

(פקודי, סולם אות ק"ז, ואות רפ"ו) - עמ' י"ט

חלק הצדיקים בעוה"ז ובעוה"ב

(פקודי, סולם אות ס"ד) - עמ' כ'

ההבדלים בין המשכן ובית המקדש

(פקודי, סולם שצ"ה-שצ"ז) - עמ' כ"ב

ספר סופר וסיפור

(פקודי, סולם אות י"ג, נ"ו, וזח"ב רמ"ד) - עמ' כ"ד

העצה להינצל מכל קטרוג

(פקודי, סולם אות כ', ש"ח, ש"צ) - עמ' א

**נשיאת ראש בני בהארץ בקע
לגלגלת**

(אד"ר סולם אות כ', ואות קב"ז-קב"ח) - עמ' ד'

**ואת האלף שבע מאות וחמשה
ושבעים**

(פקודי, סולם אות ק"ח, ז"ח ואתחנן צ') - עמ' ו'

הקמת המשכן וביטול שלטון יצה"ר

(פקודי, סולם אות רצ"ט) - עמ' ז'

כיסוי העולם בקדושה

(פקודי, סולם אות תתקנ"ז) - עמ' ח'

ב' מיני עננים

(ויקרא, סולם אות ז'-ח) - עמ' ט'

פניני זוהר

אודה ה' על הברכה המרובה המצויה בהכנת פניני זוהר אלו. שמתקיים ברכת אאמו"ר מאשלג שליט"א, הן בהבנה והן בכתיבה והן בנשיאת הדברים חן בעיני המעיינים בהם. וזאת למודעי, שמציאת דברי הזוהר על פסוקי הפרשיות שבכל הגיליונות שיצאו עד הנה, נעשתה בעזרת ספר מסורת הזוהר שהו"ל כ"ק מרן האדמו"ר שליט"א.

כפי הנראה זכות אבות היא המסייעת בכל זה. שמתוך שכל כוונת בעל הסולם זצוק"ל הייתה לזכות את הרבים באור קדושת ספר הזוהר, ומטרת פנינים אלו היא באותה דרך, הרי שזכות כוונתו הטהורה היא סבת הסייעתא דשמיא המיוחדת ונשיאת החן.

חלק מהתועלת שבעיון בפנינים הוא, ההתבוננות בדרך הלימוד. דיוק לשון הפסוקים המובאים בזוהר ודיוק לשון הזוהר עצמו מלה במלה. מלבד זאת עוד יש לעיין בדברי הזוהר במקומות נוספים על אותו פסוק. כיון שלעיתים רבות הבנת פשט דברי הזוהר כראוי, נסמכת ומסתייעת על דבריו ופירוש הסולם במקום אחר.

עוז ימצא המעיין, שביאורים רבים בספרי החסידות מיוסדים על פי דברי הזוהר. שהוא מקור לכל פנימיות התורה. בחלק מן המאמרים שבגיליונות אלו, הובאו דברי ספרי החסידות מתוך מטרה זו להראות את שורש דבריהם, ועוד נוסף על כך, שיש בדבריהם ביאור דברי הזוהר.

נודה מאוד לכל מי שיעיר ויאיר את עינינו בכל הוספה, רעיון וכיו"ב, לתועלת הרבים.

נלקט ונכתב על ידי יהודה ליב, באאמו"ר מאשלג שליט"א

נערך וי"ל ע"י: משה יצחק טייטלבוים (בכ"ק האדמו"ר מהוסאקוב שליט"א), עורך המכון

[סימנים: בתחילה הובאו דברי הזוהר באותיות גדולות יותר, אחריהם, הם פירוש הסולם לאותו סעיף זוהר. כל שבתוך סוגריים מרובעות הם הערות המלקט]

נ.ב. ניתן לקבל גיליון זה במייל, ע"י פנייה לכתובת: office2@ateretshlomo.com

מעלת לימוד הזוהר

כל אחד ואחד מאתנו שרידי הפליטה, יקבל על עצמו בכל נפשו ומאודו, להגביר מכאן ואילך את פנימיות התורה וליתן לה את מקומה הראוי, כחשיבותה על מעלת חיצוניות התורה, ואז יזכה כל אחד ואחד מאתנו להגביר מעלת פנימיותו עצמו, דהיינו בחינת ישראל שבו, שהיא צרכי הנפש על בחינת חיצוניותו עצמו, שהיא בחינת אוה"ע שבו, שהיא צרכי הגוף. ויגיע כח הזה גם על כלל ישראל כולו עד שעמי הארצות שבנו, יכירו וידעו את השבת והמעלה של גדולי ישראל עליהם, וישמעו להם ויצייתו להם.

(בעה"ס הק' לסה"ז אות ע"א)

פניני זוהר

הסולם

(כ): "אלה פקודי המשכן": בוא וראה, בשעה
ההיא שנעשתה עבודת המשכן, היה
סטרא אחרא הולך ומשוטט להסטיין, ולא
מצא עילה על אמנות האומנים, עד שהקב"ה
הכניע אותו לפני משה, והוא, הס"א, עשה
חשבון הנאמנות בעל כרחו, והראה נאמנות
שלהם לפני הכל. וזה סוד שכתוב, "אלה
פקודי המשכן". והעמדנו אלה שהוא כמו
שאתה אומר, "גם אלה תשכחנה", שפירושו
הס"א, אף אלה שבכאן הוא הס"א, וכתוב,
"אשר פקד על פי משה". ששם, על פי
משה, נתמנה ומופקד, עד שנעשה החשבון
של המשכן לפני משה וישראל כולם. (שח):
ורוח הטומאה ההוא, הוא נחש הרע. ויש מי
שרוכב עליו, דהיינו סמאל, והם דכר ונוקבא,
ונקראים אלה, שהם מזדמנים בעולם בכל אלו
הבחינות שלהם. ורוח הקדש נקרא זאת,
שהוא סוד הברית, רושם הקדוש הנמצא תמיד
עם האדם דהיינו עטרת יסוד. וכן נקרא זה,
שכתוב "זה ה'". "זה אלי". אבל אלו נקראים
אלה, ועל זה כתוב "אלה אלהיך ישראל".
ומשום זה כתוב, "גם אלה תשכחנה", הסובב
על מעשה העגל. "ואנכי", שהוא סוד זאת,
"לא אשכחך". וכתוב, "על אלה אני בוכיה".
כי חטא העגל שנקרא אלה, גרם להם לבכות
כמה בכיות [הערה: ביאור הדברים שבפירוש
הסולם לסעיף זה, אינו מובא כאן]. (שצ): ביום
ההוא שהוקם המשכן, כשהתחיל משה להקים
אותו, אחד בניסן היה [פקודי, שמות מ' י"ז].
שבזמן ההוא, תוקף הסטרא אחרא הוא
בעולם. כי בימי ניסן, למדנו שאפילו ראש
השור הוא באבוס, עלה לעליה, וְהַשְׁמַט
הסולם מִתְּחַתָּךְ, שלא יעלה אחריך להזיקך

העצה להינצל מכל קטרוג

(פקודי, סולם אות כ', ש"ח, ש"צ)

"אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פקד
על פי משה" וגו' (פקודי, שמות ל"ח כ"א). זוהר:
(כ): "אלה פקודי המשכן". תא חזי, בההיא שעתא
דעבידתא דמשכנא אתעביד, הוה סטרא אחרא אזיל
ושאט לאסטאה, ולא אשכחת עילה על מהימנותא
דאומניו, עד דקב"ה כפיה ליה לקמיה דמשה, ואיהו
עביד חושבנא דמהימנותא בעל כרחיה, וסליק
מהימנותא דילהון לגבי כלא. ורוא דא דכתיב "אלה
פקודי המשכן". והא אוקימנא, אלה: כד"א, "גם אלה
תשכחנה" (ישעיה מ"ט ט"ו). וכתבי, "אשר פקד על פי
משה", דתמן אתמני ואתפקיד, עד דאתעביד
חושבנא דבי משכנא, קמי משה וישראל כלהו. (שח):
והאי רוח מסאבא, איהו חויה בישא. ואית מאן
דרכיב עליה, ואינון דכר ונוקבא. ואקרוו "אלה",
דאינון מזדמנין בעלמא, בכל אינון סטרין דלהון.
ורוח קודשא אקרי "זאת", דאיהי רזא דברית,
רשימא קדישא דאשתכח תדיר עמיה דב"נ. וכן זה
ה', זה אלי, אבל אליו אקרוו אלה, ועל דא כתיב,
"אלה אלהיך ישראל". ובג"כ כתיב, "גם אלה
תשכחנה. ואנכי" רזא דזאת, "לא אשכחך" (שם, ישעיה
מ"ט ט"ו). וכתביב "על אלה אני בוכיה" (איכה א ט"ו),
דההוא חובה גרים למבכי לון כמה בכיין. (שצ): בההוא
יומא דאתקם משכנא, כד שארי משה לאקמא ליה,
בחד בניסן הוה [פקודי, שמות מ' י"ז], ובההוא זמנא,
תקיפו דסט"א הוה בעלמא, דהא ביומי דניסן, ריש
תורא בדיקולא. תנינו. ובניסן שארי משה, וחמא ליה
לסמא"ל, אזיל סחרניה, לערבבא ליה, ואתגבר עליה
משה, וכדין, "ויתן את אדניו" (פקודי, שמות מ' י"ח). שארי
הוא ויהב לתנא, ושארי מאן דשארי ויהב לעילא דא
לקבל דא.

מבלי שהווי נוסף. כעין שאמר הקב"ה למשה בשעת הקטרוג על הים "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו", וכעין הנאמר בשעת קטרוג המלאכים בבריאת העולם "ותשלך אמת ארצה". כלומר שבהתחלת הפעולה מסתיים הקטרוג המונע את תחילת המעשה.

הוראה למעשה: עוד יש להתעמק בעצה זו של נתינת האדנים שכמפורש בדברי הזוהר כאן הועילה כנגד כל הקטרוג, כיון שבכח הארץ עצמה לבטל כח הס"א. כדאיתא בזוהר כי תשא (סולם אות ע"ז-ע"ח), שהפסוק הנאמר בחטא העגל על אהרן "ויקח מידם", מתרעם על אהרן הכהן שלקח את הזהב לעשיית העגל מידם של המכשפים והערב רב. שאלו היה לוקח אותו מעל הארץ, כל הכשפים שבעולם לא היו יכולים להצליח וכו'. היינו, שבכוח הארץ עצמה לבטל את כח הס"א והכשפים. אשר כן יש לכל אדם להבין בעת שאומר בתפלה "ונפשי כעפר לכל תהיה". היינו, שעל ידי שיחזיר עצמו לבחינת שפלות וענווה כעפר הארץ, יש באפשרות לבטל מעצמו כו"כ קטרוגים. נוסף על כך שכל כח הס"א בדחיקת הקדושה הוא, בחציפות הגאווה ובזקיפת קומה קמי שמיא. כדאיתא על המתגאה שהוא דוחק רגלי שכינה, היינו שכל גאווה היא בקומה, מה שאין כן בנמיכות הקומה והכנעה כעפר הארץ שאין למטה ממנו. כנאמר על מרע"ה (בהעלותך, במדבר י"ב ג) "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" היינו שהיה כאדמה ממש, ולא כמי שמחזיק מעצמו שהוא מעל האדמה.

דברי אדמו"ר שליט"א: בעת שאמו"ר כ"ק האדמו"ר שליט"א עיין בדפים אלו, הוסיף בלשון קדשו: כנאמר בברכת הקב"ה לאברהם וליעקב והיה זרעך כעפר הארץ אשר לא יוכל להימנות, וכחול הים אשר לא יספר מרב. היינו שברכם במדה זו הנקראת עפר וחול שאין לס"א שום שליטה, וכן שלא שישלוט בו עין הרע על ידי מספר, כיון שאי אפשר לסופרו בעצם. [ברכת

(פסחים קיב:). ובניסן התחיל משה להקים המשכן, וראה את סמאל הולך סביבו לבלבל אותו, ונתגבר עליו משה, ואז, "ויתן את אדניו", התחיל הוא ונתן למטה את האדנים, והתחיל מי שהתחיל, דהיינו הקב"ה, ונתן למעלה את האדנים, (ע"ד שנתבאר באות שע"ה) זה כנגד זה. (פקודי, סולם אות כ', ש"ח, ש"צ).

[אלה פקודי המשכן: תמצית דברי הזוהר כאן, שהמלה "אלה" הנזכרת בתחילת הפרשה כמ"ש "אלה פקודי המשכן", רומזת על הקטרוג שהיה ביום הקמת המשכן. ככל הפסוקים שמציין הזוהר (כאן), שבהם נזכרת המלה אלה המורה על קטרוג. כגון המלה "אלה" הנזכרת בחטא העגל, ופסוק "על אלה אני בוכיה", הנאמר בחורבן בית המקדש. סוד אותיות המלה "אלה", שהוא חלק מאותיות שם אלקים, כדאיתא בזוהר בראשית א (סולם אות ש"י, פקודי רי"ד), על הפסוק "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ' כ"ו). שצירוף האותיות מי-אלה ביחד הוא שם אלוקים שלם בכל אותיותיו. [בפלפ"ס (סעיף י"ז). מתבאר ענין זה בהרחבה].

דברי אדמו"ר שליט"א: בעת שאמו"ר כ"ק אדמו"ר שליט"א עיין בדפים אלו, הזכיר את דברי המדרש (שמו"ר ל' ג), שבכל מקום שכתוב ואלה מוסיף על הראשונים ובכל מקום שכתוב אלה פוסל את הראשונים וכו'. והוסיף היינו, כעין מדת הדין הנז' בזוהר על מלת אלה. שהפסילה היא מצד מדת הדין. לעומת זאת דרך התיקון היא, כמ"ש "מי חכם ישמור אלה ויתבוננו חסדי ה'" (תהלים ק"ז מ"ג).

עצה כנגד הקטרוג: עוד מבואר בזוהר כאן (פקודי שפ"ט-ש"צ), שתיקון הדינים והקטרוג על ידי משה היה בנתינת האדנים. כמ"ש "ויתן את אדניו", דהיינו בניית גבול מקום הקדושה מן המסד. כמפורש בזוהר פקודי (סולם אות שע"ה). שבשעה ההיא נזדעזע הס"א וברח ד' מאות פרסאות, שהוא סוד גבול הקדושה, שהם כנגד הספירות חו"ב תו"מ דבינה, שכל אחת כוללת מאה, עכת"ד שם. לכאורה משמעות העצה היא, בהתחלת הפעולה

לעיל), שקטרוג המלאכים בעת בריאת העולם הוא קטרוג הדין שבכל ראש השנה. [שהוא כקטרוג שהיה בעת הקמת המשכן, כנ"ל]. זה לשונו: וכבר הקדמנו לעיל, כי המלאכים שאמרו (תהלים ת, ה) מה אנוש כי תזכרנו, הן המה מלאכי הקטרוג שמתעוררים בכל שנה בראש השנה, מאחר שישראל לא הטיבו דרכיהם ומעלליהם אל ה'; ואומרים המלאכים להקב"ה, אם כן לא תתנהג עימם מדה במדה [איפה ואיפה], וח"ו לא תקרא אלקי ישראל. והנה בני ישראל למטה מתענין ומתריעין למטה בקול שופר ומקבלים עליהם עול מלכות שמים בתשובה ובמעשים טובים עד אשר מתעוררים חסדי הש"י להוציא כאור צדקם ומראה זכותם לפני מלאכי מרום ומצדיקם במשפט, דהיינו עד שכולם מודים כי הוא אלקינו ואנחנו ישראל עמו וכן נכון להיות לעולם ומסכימים על כל הטובות גאולות וישועות וכו', עכ"ל עבודת ישראל.

מעשה חסידים: מתלמידי בעל הסולם: כעין המבואר לעיל בקטרוג הקיים בכל תחילת דבר שבקדושה, זכורני ששמעתי מפי הר"ר שמואל ב"ר דוד מינצברג זצ"ל, בעת שעמד בראש הכולל ערב [שיסד אמור"ר אדמו"ר שליט"א] ללימוד פנימיות התורה, בירושלים. שפעם אחת בתחילת הווסדות הכולל, ולפני שנמצא לו משכן קבוע, נאספו כו"כ שכנים למחות על קיום הכולל בשכונתם. על אף ששעות הלימוד בכולל לא היו אלא בתחילת הלילה, עכ"ז צעקת השכנים ומחאתם היו מעבר לגדר הרגיל. פני כל האברכים חפו מבושה [ומחשבו הנפש עם עצמם], מלבד פני הר"ר שמואל זצ"ל, שהאירו כרגיל בהתלהבות אש קודש, כממתיק סוד. לאחר שהמהומה שככה ולאחר שנסתיים השיעור הכריז ר' שמואל "אם צועקים סימן שזה טוב. סימן שהלימוד שלנו חשוב בשמים". ותיכף הוסיף שגם אצל הרבי זצ"ל [בעל הסולם] היו שצעקו עליו ושצעקו נגדו וכיו"ב. היכן הם, והיכן הוא ולמה זכה.

הקב"ה לאברהם: ושמתי את זרעך כעפר הארץ אשר אם יוכל איש למנות את עפר הארץ גם זרעך ימנה" (לך לך, בראשית י"ג ט"ז). ברכת הקב"ה ליעקב: "והיה זרעך כעפרהארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ונברכו בך כל משפחות האדמה ובזרעך" (ויצא, בראשית כ"ח י"ד). תפלת יעקב להקב"ה להנצל מיד עשו " ואתה אמרת היטב אטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לאיספר מרב" (וישלה, בראשית ל"ב י"ג).

הקטרוג במשכן, בבריאת העולם ובר"ה: יש להתבונן בדברי הזוהר כאן על קטרוג הס"א ביום הקמת המשכן [א' ניסן], שהוא כעין קטרוג המלאכים בעת בריאת העולם. שלפי שיטת רבי יהושע בגמ' מסכת ראש השנה (דף י"א ע"א), בניסן נברא העולם. כמו כן דומה קטרוג זה לדין והקטרוג שבכל שנה ביום ראש השנה. כדאיתא בספ"ק עבודת ישראל (כדלקמן), שהדין ביום ראש השנה הוא כקטרוג הדין בשעת בריאת העולם. אלא שקודם בריאת העולם טענו המלאכים נגד בריאת האדם, על שהוא עתיד ח"ו לעבור ולהכעיס וכו'. ולאחר שנבראו העולם והאדם, הקטרוג הוא על מעשי האדם שעשה כבר. היינו, שיש צד שווה לכל ג' הקטרוגים הנזכרים כאן. שהם: א', בריאת העולם, ב', יום הקמת המשכן, ג', ראש השנה. שכולם הם בתחילת המפשטות קומה חדשה בקדושה.

קטרוג הס"א: עוד יש להתבונן בקטרוג זה של הס"א ביום הקמת המשכן, שבא מצד דחיקת רגליו מאחיזתו בעוה"ז, על ידי הקמת משכן לקדושה. שעל כן יש לכל אדם להיזהר ביותר אחר כל התעוררות והתרוממות דקדושה, שלא תהיה לו נפילה ח"ו לאחר מכן. כמבואר בספרי החסידות, שעל כן אנו מזכירים תיכף בכניסת שבת את הפסוק "וינפש", שהוא הזכרת יציאת הנשמה היתירה, [כדאיתא בגמ': וינפש, נוטריקון נ'י אבדה נפש], כדי שהשפעת קדושת השבת תכלול גם את מוצאי שבת וכו'.

חסידות: קטרוג המלאכים ודין ר"ה: להלן לשון ספ"ה"ק עבודת ישראל (פרשת נצבים ד"ה וכבר הקדמנו

נשיאת ראש בני בהארט בקע לגלגלת

(אד"ר סולם אות כ', ואות קפ"ז-קפ"ח)

הפנים שלו ק"נ רבוא עולמות. ומשום זה נקרא זעיר אנפין, שפירושו פנים קטן. ובשעה שצריך, דהיינו בעת שהתחתונים כדאים, מתפשטים פניו וארוכים בעת ההיא כמו אריך אנפין, דהיינו, ש"ע רבוא נהורין, משום שמסתכל בפנים של עתיק העתיקים, ומרחם על העולם. שה"ס אור מקיף שלו.
(כנ"ל אות קפ"א).

פירוש, כבר נתבאר שבגלגלתא דז"א אין י"ג אלפי רבוא כמו בגלגלתא דא"א, אלא ט' אלפי רבוא, שפירושו שאין מתפשט ממנו רק ו"ק, (כנ"ל אות קפ"ד) ובמצב הזה אין ז"א מקבל רק בחינת ימין בלבד שהוא חסדים, ואינו מקבל מבחינת שמאל. ונודע שש"ע רבוא, פירושו ג' קוין ומלכות המקבלתם. שעל ידיהם מושפעת הארת החכמה והג"ר. וע"כ מספר זה נבחן לאריכת פנים, כי אורך רומז על החכמה, שזה נוהג בפנים דא"א, המקבל ש"ע נהורין מגלגלתא שלו. אבל ז"א המקבל רק חסדים בלבד מן הגלגלתא שלו, הרי אין שם אלא קו אחד וחצי, דהיינו קו הימין, וחצי הקו הימני של הדעת, הנקראים אורא דכיא. ומקו שמאל, וכן חצי קו השמאל, של הדעת אשר נקראים אשא דכיא, אינו מקבל כלום, ומכל שכן שאין לו ממלכות הכוללתם, וכיון שהגלגלתא היא מבינה, ע"כ ספירותיה בסוד מאות, וקו וחצי שבימין ה"ס ק"נ. וז"ש ומהאי אורא דכיא, דהיינו אורא דכיא שבקו ימין דגלגלתא, וכן חצי קו הימני של הדעת, הנקרא אורא, אתפשט מגלגלתא לאנפוי, ק"נ רבוא עלמין, דהיינו קו וחצי דחסדים הנקראים אורא דכיא. אבל מקו וחצי דגבורות, שמשם נמשכת הארת החכמה אין מהם התפשטות אל פניו. וע"כ הוא חסר ק"נ רבוא דשמאל, וחסר ממלכות הכוללת ג' קוין. ובג"כ אתקרי זעיר אנפין. אבל, ובשעתא דאצטריך, אתפשטו אנפוי וכו'. דהיינו כשהתחתונים זכאים, ויש לו ג"ר, אז יש לו

"בקע לגלגלת מחצית השקל בשקל הקדש" (פקודי, שמות ל"ח כ"ו). (כ): [גלגלתא דא"א]: ומהאי גולגלתא, נפיק חד עיבר חיור לגולגלתא דזעיר אנפין, לתקנא רישיה. ומהאי לשאר גולגלתין דלתתא, דלית לון חושבנא. וכל גולגלתא יהבין אגר חיורתא לעתיק יומין. כד עאלין בחושבנא תחות שרביטא. ולקביל דא, "בקע לגולגולת" לתתא, כד עאלין בחושבנא. (קפ"ז): [גלגלתא דז"א]: האי גולגלתא אנהיר בתרי גווני, להאי סטר ולהאי סטר. ומהאי אורא דכיא, אתפשט מגולגלתא לאנפוי ק"נ רבוא עלמין. ובגין כך אתקרי זעיר אנפין. ובשעתא דאצטריך, אתפשטו אנפוי ואריכין בהוא זמנא, בגין דאשגח באנפוי דעתיקי דעתיקין, וחייס לעלמא. (קפ"ח): ומהאי גולגלתא, נפיק חד עיבר, לכל אינון דלתתא. ויהבי אגר אוראותא לעתיק יומין. כד עאלין בחושבנא, תחות שרביטא. ולקביל דא. "בקע לגולגלת" לתתא, כד עאלין בחושבנא. והאי בקע אגר אוראותא, אשתכח מניה לעתיק יומין.

הסולם

(כ): [גלגלתא דא"א]: ומגלגלתא הזו שהיא כתר דא"א, יוצא עיבר אחד לכן, מ"ג חוורתא דגלגלתא, אל הגלגלתא דזעיר אנפין, שהיא כתר שלו. כדי לתקן ראשו, דהיינו לתקן לו ג"ר הנקראות ראש. ומגלגלתא זו דז"א, נמשכת הארת החוורתא הזו לשאר גלגלתין שלמטה, דהיינו הכתרים שבמדרגות בי"ע שאין להם חשבון, וכל גלגלתא נותנת שכר בעד הארת החוורתא לעתיק יומין, כשהם עולים בחשבון תחת השרביט. וכנגד זה היא בקע לגלגלת שנותנים ישראל למטה, כשהם עולים בחשבון. (כמ"ש להלאה אות קפ"ח ע"ש). (קפ"ז): [גלגלתא דז"א]: גלגלתא הזו, דז"א שה"ס אור"מ (כנ"ל אות קפ"א) מאירה בב' צדדים לצד זה ולצד זה, דהיינו אורא דכיא ואשא דכיא, ומאורא דכיא זה מתפשט מגלגלתא שלו אל

מ"ן להמשיך חצי מדרגה, המכונה בקע. וז"ש לגלגלת, כדי להמשיך ג"ר המכונה לגלגלת. וז"ש, ולקביל דא בקע לגלגלת, שה"ס שכר אוראותא כמבואר. (אד"ר סולם אות כ', ואות קפ"ז-קפ"ח).

[חסידות: זקיפות ראש בני בשקלים: להלן לשון ספה"ק אוהב ישראל (פרשת שקלים ד"ה או יאמר עשרים): או יאמר עשרים גר"ה השקל ע"ד המבואר לעיל כי הצדיק ממשיך השפעות וחסדים טובים וכל נהורין עילאין ע"י מעשיו הק'. מעולמות עליונים הק' עד בחי' נשמות ישראל לתתא בסוד בחי' מ"ד וכנ"ל, וההמשכה הוא ע"י מסירות נפש לה'. בא לבחי' אי"ן שהוא בחי' עתיקא ומשם ממשיך שפע רב טובו וחסד גדול ע"י העשר ספירות הק' ע"י צמצומים וכנ"ל והוא בבחי' אור ישר. ועוד ישנו בחי' אור חוזר ע"י אתערותא דלתתא מהמצות והמע"ט של כללות עם ה' וכו'. ועיקר זקיפת ראשו וקומתו של ישראל היה ע"י משה רבינו ע"ה. וכנ"ל. וא"כ היה דואג ומצטער על זה רעיא מהימנא קדישא. משאני מת איני נזכר. ומי ישא ראשן ויזקוף קומתן של ישראל למדריגה הגדולה וכנ"ל. אשר העיקר הוא ע"י מסירות נפש באמת. והשיב לו הקב"ה חייך כשם שאתה עומד עכשיו וזוקף את ראשן כו' כך בכל שנה ושנה כשקוראין אותה הפרשה לפני כאילו אתה עומד שם כו'. והיינו כי בכל דור ודור הצדיק שהוא ראש הדור הוא בודאי בבחי' משרע"ה וכנודע מספה"ק והוא יזקוף ראשן וקומתן של ישראל בכל שנה ושנה ע"י קריאת פרשת שקלים דוקא בכוונה שלימה ורצויה וע"י מסירות נפש לה' על קדושתו ית' וית' באהבה ובכוונה הראויה לפרשת שקלים. שמסר לנו משרע"ה וכמבואר לעיל. וכן הוא בכל דור ודור ע"י הצדיקים שבכל דור יש להם נשיאות ראש לזקוף קומתן. וכיה"ר מלפני הבורא בהוב"ש שיערה עלינו רוח ממרום קדשו להרים קרננו בנשיאות ראש וקומה זקופה נצחי

ש"ע רבוא, כמו א"א, והוא ארוך הפנים כמוהו. (קפח): ומגלגלתא הזו דז"א, יוצא עיבר אחד, דהיינו חוורתא אחת שמקבל מחוורתא דא"א (כנ"ל אות קפ"ד) שהוא הארת הג"ר, לכל אלו שלמטה. ונותנים שכר אוראותא, דהיינו שכר הג"ר לעתיק יומין כשהם באים בחשבון תחת השרביט. וכנגד זה בקע לגלגלת שנותנים למטה כשנכנסים לחשבון. ובקע הזה הוא שכר הג"ר הניתן ממנו לעתיק יומין. אוראותא, הוא אותיות אור ראותא, דהיינו אור החכמה הנקרא ראייה או ראות.

פירוש. חשבון, פירושו אור החכמה, (כנ"ל פקודי אות כ"ח ע"ש). והוא מקובל רק ע"י העלאת המלכות לבינה, שאז נמשך לתחתונים הקטנות דבינה, שה"ס חצי מדרגה, כו"ח דכלים ונפש רוח דאורות. ואחר שמקבל הקטנות דבינה הוא ראוי לקבל החכמה מקו שמאל דבינה. ומיתוק זה דהעלאת המלכות לבינה, מתחיל בעתיק יומין שה"ס א"א, שמשם מקבלים כל הפרצופין. נמצא שאין התחתונים יכולים לקבל ג"ר מטרם שמעלים מ"ן להמשיך הקטנות מבינה, שה"ס חצי מדרגה, וע"כ נקרא בקע. והעלאת מ"ן הזו, נבחן לשכר שנותנים לעתיק יומין בעד השפעת הג"ר שלו מבינה שלו. וז"ש, ויהבי אגר אוראותא לעתיק יומין, כי העלאת מיין להמשכת חצי מדרגה דקטנות הבינה, נבחן לשכר בעד אוראותא, שפירושו אור החכמה המקבלים מבינה דעתיק יומין, שה"ס בינה דא"א שיצאה לחוץ, בסוד ונהר יוצא מעדן. וז"ש, כד עאלין בחושבנא תחות שרביטא, כלומר בשעה שנכנסים בסוד החשבון שפירושו הארת החכמה, שזסו"ה כי תשא את ראש בני ישראל וגו', דהיינו כי תמשיך את הג"ר, המכונים ראש, לבני ישראל. ונתנו איש כפר נפשו, היינו בקע לגלגלת, שה"ס העלאת

מספירת החכמה דיסו"ת, שה"ס אלף, ונעשה המספר אלף ושבע מאות ושבעים וחמשה. ולפיכך שכח אותם משה, כי בעת שנפלו ממדרגת יסו"ת ולא נראו שם נבחנים שהם שכוחים, ולא נודע מה שנעשה מהם. אלא אח"כ כשבאה נקודת השורק והחזירתם למדרגתם ביסו"ת בבחינת סתומים שאינם מאירים, ואח"כ ע"י נקודת החירק, שה"ס קו אמצעי שיחד הימין והשמאל, חזרו הבינה ותו"מ דיסו"ת והאירו ונעשו ויין לעמודים כמ"ש לפנינו.

וזה שאמר, דאינון תקלין אגשי לון משה, דהיינו בעת יציאת קו ימין מנקודת החולם, שאז נפלו ממדרגת יסו"ת ונשכחו. וגם אח"כ בנקודת השורק, שה"ס קו שמאל, שהחזירתם למדרגת יסו"ת, עוד היו בשכחה, מפני שהיו סתומים בלי אור. עד דנפק קלא, שה"ס קו אמצעי שנקרא קול, אז חזרו ונתגלו ונזכר בהם, ואמר, ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויס לעמודים. ועוד יתבאר זה לפנינו. (פקודי, סולם אות ק"ח).

[עוד נזכר ביאור פסוק "ואת האלף ושבע מאות" וגו', בזוהר חדש ואתחנן (סולם אות צ'), ובסיום דברי הסולם שם, מצוין שביאור הדברים הוא בזוהר פקודי אות ק"ח וכל המשך. להלן דברי הסולם שם: (צ): ההתפשטות השניה שאמרנו, היורדת ויוצאת מתוך ההתפשטות הראשונה שהיא לימין, שהיא עומדת באמצע, (כנ"ל באות פ"ז) האורך שלה, דהיינו החכמה, לעשות בה מדה לאותו הצד, האמצעי, הוא אלף רבוא עלמין, ושבע מאה אלף, וחמשה ושבעים. וסימנך, ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויס לעמודים.

פירוש. ההתפשטות השניה, שאינה לימין, דהיינו בשליטת החסדים, אלא בקו האמצעי שכוללת חכמה וחסדים ביחד. דהיינו שיש שם גילוי לחכמה גם כן. כבר ג"ר דחכמה אינו יכולת

וקיים לעד ולעולמי עולמים ע"י משיח צדקנו שיבא בב"א. והמשכיל יבין כ"ז היטב. עכ"ל ספה"ק אוהב ישראל (פרי שקלים).]

ואת האלף ושבע מאות וחמשה

ושבעים (פקודי, סולם אות ק"ח, ז"ח ואתחנן צ')

"ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים" (פקודי, שמות ל"ח כ"ח). זוהר: "ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויס לעמודים וצפה ראשיהם" וגו'. תא חזי, אוליפנא דאינון תקלין אגשי לון משה, ולא ידע מה דאתעביד מנייהו, עד דנפק קלא ואמר, "ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויס לעמודים".

הסולם

(קח): ואת האלף ושבע המאות וגו': בוא וראה, למדנו, שאלו השקלים שכח אותם משה ולא ידע מה שנעשה מהם, עד שיצא קול ואמר, ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה וויס לעמודים.

פירוש. כבר ידעת, שאלו מחצית השקלים שנתנו כל אחד מישראל כפר נפשו, הם בבחינת יסו"ת, (כנ"ל אות צ"ב) שעליהם נאמר, וכסף פקודי העדה, מאת ככר ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש. וככרים ושקלים הם ב' מדרגות פנים ואחורים דיסו"ת (כנ"ל אות צ"ז) שמאת הככר הם פנים דיסו"ת ואלף ת"ש וע"ה שקלים הם אחורים דיסו"ת דהיינו בינה ותו"מ שנפלו מיסו"ת כשהיו בבחינת נקודת החולם, שבעיקרם הם ז' מאות ושבעים וחמשה שקלים, אשר ז' מאות הן ז"ס בינה שספירותיה בסוד מאות. ושבעים, הן ז"ס דת"ת, שספירותיה בסוד עשירות. וחמשה, הן חג"ת נ"ה דמלכות שספירותיה בסוד יחידות. אמנם אחר שחזרו ונתחברו למדרגתם לכו"ח דיסו"ת שהם בחינת הפנים שנשאר בהמדרגה, אז נכללו בינה ותו"מ אלו גם

יכול הנחש הרע לשלוט על העולם, ולא יכול להתחבר בבן אדם ולהשטות אותו. (פקודי, סולם אות רצ"ט)

[תמצית דברי הזוהר כאן, שביום הקמת המשכן נתבטל שלטון יצר הרע שלא יכול לשלוט. אמנם, ביטול יצר הרע ומלאך המות מן העולם לגמרי, לא יהיה אלא לעתיד לבא. כדאיתא בגמ' מסכת סוכה (דף נ"ב ע"א), דרש רבי יהודה לעתיד לבא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים וכו'. ידויק לשון הזוהר, שעיקר השינוי שנעשה ביום הקמת המשכן הוא בהפרדת כוח יצר הרע [אתפרשת חילא דס"א]. שיש להתבונן בהפרדה זו, מה היה העירוב שקודם לכן, מי היו המעורבים, ובמה נחלש כח היצה"ר ומלאך המות לאחר אותה הפרדה. עוד יש לדייק בלשון הזוהר, מהו תוקף רוגז השמאל [תוקפא דרוגזא דשמאלא]. שנפרד מיצה"ר וכו'. להלן יתבאר שהפרדת היצה"ר ביום הקמת המשכן, היא כהפרדת יצה"ר משלטונו על נער בר המצוה, והכנת משכן בלבו ליצר הטוב. עוד יתבאר להלן שורש תיקון ההבדלה בתוקף הרוגז שבקו שמאל, שנעשה ביום ב' דמעשה בראשית שכנגד ספירת גבורה. וכפי שתיקון הבדלת הרקיע בין מים למים לא נשלם אלא ביום ג' שכנגד שבת לוי, כמפורש בזוהר בראשית א' (דלקמן), כן נעשה גם כאן על ידי משה בהקמת המשכן כמפורש בדברי הזוהר (פקודי) הנ"ל.

הפרדת יצה"ר בגיל י"ג: יש להתבונן בביטול שלטון יצר הרע ביום הקמת המשכן, שהוא כעין המבואר בכל אדם פרטי ביום הגיעו למצוות. שאע"פ שנאמר בהקדמת ספר הזוהר (סולם אות ו, וז' בראשית ב קע"ז) אין העולם מתקים אלא בזכות הבל פיהם של תשב"ר [מאן מקיים עלמא קל ינוקי דלעאן באורייתא], עם כל זאת הרי הם מצויים תחת שלטון יצר הרע, מצד הכרח השגתם כלים שאינם מתוקנים המצויים בצד זה

להיות מגולות שם, וע"כ אין שם אלא ז"ת דחכמה חסר ג"ר. וז"ש, אורכא דיליה וכו' מדת החכמה שבו, אלף רבוא עלמין, שה"ס החכמה דימין שהיא בהעלם. ושבע מאות אלף, היא החכמה שבשמאל דהיינו הבינה שחזרה לחכמה, שהיא חסר ג"ר, ע"כ אין בה אלא ז', שה"ס חג"ת נהי"מ. מאות, ה"ס חסדים. אלף, ה"ס חכמה. דהיינו ז"ת דחכמה כלולות בחסדים. **וסימנך ואת האלף ושבע המאות** (עי' ביאורם בזהר פקודי אות ק"ח וכל ההמשך). עכ"ל הזוהר חדש ואתחנן, (סולם אות צ')

הקמת המשכן וביטול שלטון יצה"ר

(פקודי, סולם אות רצ"ט)

"ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחודש הוקם המשכן: ויקם משה את המשכן וגו' (פקודי, שמות מ' י"ז-י"ח). זוהר: בההוא יומא דאתקם משכנא, אתבטל מותא מעלמא. אתבטל לא תימא, אלא אסתלק מעלמא, דלא יכיל לשלטאה. כמה דאוקימנא. בגין דלא יתבטל יצר הרע מעלמא, עד דייתי מלכא משיחא, וקב"ה יחדי בעובדוי וכדין "בלע המות לנצח" (ישעיה כ"ה ח). כד אתקם משכנא ע"י דמשה, כדין אתפרשת חילא דיצר הרע, ואתכפיא, ולא הוה יכיל לשלטאה. בההיא שעתא, אתפרש סמאל, תקיפא ורוגזא דשמאלא, מעל תוקפא דחויא בישא, ולא יכיל לשלטא על עלמא, ולא יכיל לאתחברא ביה בבר נש, ולמסטי ליה.

הסולם

ביום ההוא שהוקם המשכן נתבטל המות מעולם. אל תאמר נתבטל, אלא שנסתלק המות מן העולם ולא יכול לשלוט. כמו שהעמדנו. שלא יתבטל היצה"ר מן העולם שהוא מלאך המות, עד שיבא מלך המשיח והקב"ה ישמח במעשיו, ואז, "בלע המות לנצח". כאשר הוקם המשכן על ידי משה, אז נפרד כח היצר הרע, ונכנע, ולא היה יכול לשלוט. בשעה ההיא הפריד סמאל תוקף רוגז השמאל מעל תוקפו של נחש הרע, וע"כ לא

הבדלה והפרשה לא נעשה אלא בקו השמאל ויום ב' כו'. שאחר אותה הבדלה, הכל מאיר בארץ מישור כראוי. כי האורות מתלבשים זה בזה ומשתלמים זה מזה (שם, נ"ה).

ביטול יצה"ר והמות מהעולם: ידויק לשון הזוהר שביטול יצר הרע לגמרי וביטול המיתה מן העולם תלויים זה בזה. וביום שישמח הקב"ה במעשיו ויקיים הפסוק "בלע המות לנצח", יתבטל יצר הרע לגמרי מן העולם. כיון ששניהם [היצה"ר והמות] כרוכים זב"ז באותה סיבה. שהיא תיקון כל הכלים הרוחניים עד ספירת מלכות שבמלכות [בחי"ד שבחי"ד]. שכל עוד לא נגמר תיקונם הנקרא גמר התיקון, הרי הם והדבוק בהם תחת שליטת יצר הרע, ומדת הדין הכרוכה בעקב אותם כלים היא עונש המיתה. על כן בזמן גמר התיקון שבו יושלם תיקון הכלים יתבטלו שניהם.

אגב אורחא: בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיפים י"ד, י"ח, כ"ה - כ"ו), מבאר המחבר את ענין המיתה הנוהג בגופים בלבד ולא בנשמות, בסבת הימשכות הגופים מצד הכלים שאינם מתוקנים. שהדבר הכרחי על מנת שנוכל לתקנם, "כי אין אדם מתקן מה שאין בו" (שם, י"ז). מה שאין כן בנפש הרוחנית שהיא בבחי' רצון להשפיע המקובל לה מעולמות עליונים שמשם באה לנו (שם, כ"א), שאין מיתה נוהג בה.

ניסוי העולם נקדושה

(פקודי, סולם אות תתקנ"ז)

"זיכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' קָוָא את המושבין" (פקודי, שמות מ' ל"ד). **זוהר:** (תתקנ"ז): **"זיכס הענן את אהל מועד"**, דהא כד חפא עננא ית משכנא, שראת שכינתא בארעא, ואתעבר רוחא מסאבא, דאיהו קץ כל בשר מעלמא, ואסתלק ועאל בנוקבא דתהומא רבא, ורוחא קדישא שרא על עלמא, דכתיב **"זיכס הענן את אהל מועד"**.

בלבד כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיף כ"ט, ד"ה חלוקה א'). כל זאת עד הגיעם לגיל י"ג. שאז נעשית הבדלה בין יצה"ר ליצה"ט, וביד האדם לצאת משליטתו. כלומר שאפשר להבין את דברי הזוהר כאן בכלל ופרט. שכמבואר כאן על ביטול שלטון יצה"ר ביום הקמת המשכן הכללי, כן הוא בכל אדם בעת שמכין עצמו למשכן הקדושה. ידויק בזה לשון הזוהר, שביום הקמת המשכן לא נתבטל היצה"ר לגמרי, כיון שכאמור עיקר עבודת כל אדם וחיובו במצוות הוא לאחר כניסת יצר הטוב אליו בגיל י"ג. אשר כן הוא גם בכללות עם ישראל. שתיכף ביציאת מצרים ועד קבלת התורה היו עדיין בבחי' תינוקות של בית רבן. ואע"פ שעדיין היו מצוים תחת שלטון יצה"ר הפרטי של כאו"א, עם כל זאת מתוך שהיו מוכרחים לכך מצד השגת הכלים, בטלו כל הקטרוגים נגדם כגון הללו עובדי ע"ז, בעת שנבקע להם ים סוף, וכן חטא העגל, שמחל להם הקב"ה. וזה שמלמדנו הזוהר כאן, שביום שזכו להקמת המשכן נתחברו ביצר הטוב ובטל מעליהם שלטון היחיד של יצר הרע.

שורש הפרשת תוקפא דרוגא: עוד נראה בביאור בעניין הוא, על פי שורשו של תוקפא הרוגז [תוקפא דרוגא], ביום ב' של בריאת העולם, כדאיתא בזוהר בראשית א' (סולם אות מ"ד-נ"ד). שם מבאר הזוהר את מאמר ה' יהי רקיע בתוך המים ויהי מבדיל וגו'. שביום זה שכנגד קו שמאל וספירת גבורה נברא אש הכעס הרוגז והמחלוקת שבין קו ימין לקו שמאל וכו'. וההבדלה שנעשתה ביום ב', לא נשלמה עד יום ג' [שע"כ נאמר בו ב' פעמים כי טוב -רש"י]. על פי זה יובן שכן נעשה גם ביום הקמת המשכן על ידי משה. שעל ידי תיקון קו האמצי שבבחינת משה, נחלש תוקפו של הרוגז שבקו שמאל ונפרד מן הקדושה. **אגב אורחא:** עוד מבואר בזוהר שם (בראשית א נ'), מחלוקת **שמאי והלל** שהקב"ה אפריש ביניהם ואסכים לון, שהיא הייתה לשם שמים. ומחלוקת **קורח** וכו'. שתיקון הנקרא

הסולם

ויכס הענן את אהל מועד: כי כשכיסה הענן את המשכן, שרתה השכינה בארץ, ונעבר רוח הטומאה מעולם שהיא קץ כל בשר, ומסתלק ונכנס בנקב של תהום הגדול, ורוח הקדוש שורה על העולם, שכתוב, ויכס הענן את אהל מועד. (פקודי, סולם אות תתקנ"ז).

[תיקון מקום להשראת השכינה: ידויק לשון הזוהר, שכאשר כיסה ענן ה' את המשכן שרתה השכינה בכל העולם הנקרא ארץ, ונעבר רוח הטומאה הנקרא קץ כל בשר, עד קצה האחרון הנקרא תהומא רבא. כלומר שבניין הקדושה סותר את מציאות הטומאה. עד כדי שכאשר נבנה המשכן, בסודות בריאת שמים וארץ, שרתה השכינה בארץ ונסתלקה רוח הטומאה. ידויק לשון הזוהר שרתה השכינה בארץ [שראת שכינתא בארעא]. שבא ללמדנו על בחינת "עולם" שהוא מקום, לפי סדר עולם שנה נפש. שנוסף על תיקון נשמות בני ישראל בקבלת התורה שהוא בחינת "נפש", נתרחב עתה גבול הקדושה גם לבחינת מקום, שעניינו תיקון הארץ במדרגות הקדושה. הסתלקות רוח הטומאה מחוץ לגבול הקדושה מפורש בזוהר פקודי (סולם אות שע"ה). ידויק בזה לשון הזוהר פקודי [תתקנ"ח], הוא סעיף הבא לאחר הזוהר הנ"ל, שאינו מובא לעיל], שרוח הטומאה שנסתלק מן העולם לאחר הקמת המשכן, אינו שורה עוד, חוץ אם הרשעים דהיינו בני האדם ממשיכים אותו כמתחילה [ורוחא מסאבא אסתלק, בר דאמשיכו ליה אינון חייביא כמלקדמין על עלמא, דאי אינון לא אמשיכו ליה על עלמא, לא אשתכח]. כלומר, שעל ידי המשכן שרתה השכינה מבחינת מקום, דהיינו עולם שבעש"ן, אמנם מבחינת נפש, עדיין יכול האדם לקלקל מעשיו ולהחזיר את רוח הטומאה. אגב אורחא: בהיות שהאדם הוא העיקר שבג' הבחינות עש"ן, יובן שבסבת מעשיו נחרב ביהמ"ק שבבחי' מקום, וגלו ישראל מארצם.

כמים לים מכסים: עוד ידויק לשון הפסוק "ויכס", שמתפרש על כיסוי הארץ בקדושה, שהוא כלשון הנאמר על זמן העתיד לבא "לא יָרְעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ה' כַּמַּיִם לַיָּם מְכַסִּים" (ישעיה י"א ט). שלשון זה הנאמר על כיסוי הארץ באור הקדושה, הוא היפך הכיסוי הנאמר על צד הטומאה. כמ"ש: "כי הנה החושך יכסה ארץ וערפל לאומים" (ישעיה ס"ב).

לשון הפסוקים: להלן לשון הפסוקים שם: (א): קומי אוֹרֵי כִי בָא אוֹרְךָ וּכְבוֹד ה' עֲלֶיךָ זָרַח: (ב): כִּי הִנֵּה הַחֹשֶׁךְ יִכְסֶה אֶרֶץ וְעֲרַפֵּל לְאֲמִים וְעֲלֶיךָ יִזְרַח ה' וּכְבוֹדוֹ עֲלֶיךָ יִרְאֶה: (ג): וְהָלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וּמַלְכִים לְנֹגַהּ זָרַחְךָ (ישעיה ס"א-ג).

ב' מיני עננים (ויקרא, סולם אות ד'-ח')

"וַיֵּאָר אֵל מֹשֶׁה לֵבּוֹא אֵל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עֲלָיו הָעֲנָן וּכְבוֹד ה' מָלָא אֶת הַמִּשְׁכָּן" (פקודי, שמות מ' ל"ה). זוהר: (ז): תא חזי, כד סליק עננא על משכנא ושרא עליו, כל אינון רתיכוין, וכל אינון מאני משכנא דלעיל, כלהו הוו גו עננא. מה כתיב, "ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן". וכתיב, "ויבא משה בתוך הענן, ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה" (משפטים, שמות כ"ד י"ח). [שואל] אי משה לא הוה יכיל לאעלא למשכנא, אמאי הוה יתיב בטורא כל אינון ארבעין יומין. (ח): [ומשיב] אלא תרי ענני הוו, חד דעאל ביה משה. וחד דשארי על משכנא. תא חזי, מה כתיב "וכבוד ה' מלא את המשכן", מלא לא כתיב, אלא מלא, דהוה שלים לעילא ותתא, עם משכנא דלתתא. תקונא טמירא דנחת לתתא ואתתקנת שכינתא.

הסולם

(ז): בוא וראה, כשעלה הענן על המשכן ושרה עליו, כל אלו המרכבות וכל אלו הכלים של המשכן העליון שהוא המלכות, כולם היו תוך הענן, וע"כ מה כתוב, ולא יכול משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן. שואל,

מילא. אלא מלא ודאי, דאתמליא מכלא, דאתמליא מן שמשא, סיהרא שלים בכל סטריין. מלא, מכל טובא דלעילא, כאסקופא דא, דאתמליא מכל טובא דעלמא, ועל דא כתיב "לה' הארץ ומלואה. תבל ויושבי בה", דא שאר ארעאן. (קט): ד"א "לה' הארץ ומלואה". דא ארעא קדישא עלאה, דקב"ה אתרעיי בה. ומלואה. אלין נשמתהון דצדיקייא, אתמליא מנייהו, מחילא דעמודא חד, דעלמא קיימא עליה.

הסולם

(קסט): לה' הארץ ומלואה וכו' מקרא זה, על ארץ ישראל נאמר, שהיא ארץ הקודש. ומלואה זה השכינה. כמו שאומר "כי מלא כבוד ה' את בית ה'". וכתוב "כי כבוד ה' מלא את המשכן", אשר מלא זה נאמר על השכינה, אף כאן ומלואה נאמר על השכינה. מהו שנאמר מלא ולא, נאמר מילא, דהיינו שלא נאמר, מילא את המשכן. אלא היא מלא ודאי, שנתמלא מכל, שנתמלא מן השמש. הלבנה, שהיא השכינה. שלימה מכל הצדיקים, מלא מכל טוב שלמעלה כאוצר הזה שנתמלא מכל טוב העולם. ועל זה כתוב, לה' הארץ ומלואה. והכתוב, תבל ויושבי בה, זה נאמר על שאר ארצות מחוץ לארץ ישראל. (קצ): פירוש אחר בהכתוב "לה' הארץ ומלואה", שהיא ארץ הקדושה העליונה. שהקב"ה חפץ בה. דהיינו הנוקבא. "ומלואה", זה נשמות הצדיקים, שהנוקבא מתמלאה מהם, מכח עמוד אחד, שהיא יסוד דו"א, שהעולם עומד עליו. כלומר, כל מה שיש בהעולם, שהיא הנוקבא, מקובל מן יסוד דו"א: ולפיכך נבחן שהעולם עומד עליו. (נח סולם אות קס"ט-ק"ע).

[ידויק לשון הזוהר שלומד ביאור הכתוב לה' הארץ ומלואה מן הפסוק הנאמר בפר' פקודי "וכבוד ה' מלא את המשכן. שכבוד ה' הוא, שהמשכן דהיינו השכינה [הנוק'] מתוקנת בכל התיקונים עד שהארת ספירת הבינה יכולה להאיר בה בשלמות. וזה שאומר הזוהר כאן (נח

וכתוב, ויבא משה בתוך הענן ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, אם משה לא היה יכול לבא למשכן מפני הענן ששרה עליו, למה בא בענן וישב בהר כל אלו ארבעים יום. (ח): ומשיב, אלא שני עננים היו, ענן אחד שנכנס בו משה, וישב בהר מ' יום ומ' לילה. וענן זה הוא ממלכות. וענן אחד, ששרה על המשכן, שהוא נמשך מקו שמאל דבינה, ובו לא היה יכול לבא. בוא וראה. מה כתוב, וכבוד ה' מלא את המשכן, מילא עם מ' חרוקה לא כתוב, אלא מלא, עם מ' קמוצה, שזה משמע, שנעשה שלמות למעלה בבינה ולמטה במלכות עם התלכשות הענן במשכן שלמטה, כי תקון נסתר המכונה ענן, ירד מקו שמאל לבינה למטה אל השכינה, שנקראת משכן ואהל מועד, ונתתקנה השכינה. (ויקרא, סולם אות ז-ח').

[תמצית דברי הזוהר כאן, שב' מיני עננים נזכרים בפסוקים אצל משה. האחד, כשעלה להר סיני, שהוא ענן מבחינת מלכות, שיכול היה משה להיכנס בתוכו. ענן מסוג אחר, שלתוכו לא יכול היה משה להיכנס הוא, הענן הנזכר כאן בסוף פרשת פקודי. כמ"ש "ויכס הענן את אהל מועד וגו', ולא יכל משה לבוא אל אוהל מועד כי שכן עליו הענן".

אגב אורחא: ידויק לשון הסולם (אות ח'), בביאור ניקוד המלה "מלא", שהוא כלשון הזוהר (נח סולם אות קס"ט), המובא בהמשך.]

לה' הארץ ומלואה (נח סולם אות קס"ט-ק"ע)

"וכבוד ה' מלא את המשכן" (פקודי, שמות מ' ל"ה). זוהר: (קסט): "לה' הארץ ומלואה" (תהלים מ"ד א), האי קרא על ארעא דישראל אתמר, דאיהי ארעא קדישא. "ומלואה", דא שכינתא, כד"א "כי מלא כבוד ה' את בית ה'" (מלכים א' ה' י"א, דה"ב ז' ב'), וכתוב "וכבוד ה' מלא את המשכן" (פקודי). מהו מלא מלא ולא

נטלין, כמה דכתיב "ובהעלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל" [חצי הפס' מפר' פקודי וחצי מבהעלותך] וגו'. וכד איהי סלקא, ההוא עננא סלקא עד לעילא, וכל בני עלמא חמאן, ושאלי ואמרי, "מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן".

הסולם

(רכג): פתח ר' יוסי ואמר, "מי זאת עולה מן המדבר כתמרות עשן, וגו'. מי זאת עולה, מה פירוש, ואומר, בוא וראה, בזמן שישראל היו הולכים במדבר, השכינה הייתה הולכת לפניהם, והם היו הולכים אחריה, שכתוב "וה' הולך לפניהם" וגו'. ומשום זה כתוב "כה אמר וגו' לכתך אחרי במדבר" וגו'. הרי שהשכינה הלכה לפניהם והם הלכו אחריה. שזה רומז שהיו מקבלים מאחוריים שלה כמ"ש להלן בסמוך. (רכד): והשכינה הייתה הולכת וכל ענני כבוד עמה. וכשהשכינה נסעה היו נוסעים ישראל, כמו שכתוב, ובהעלות הענן מעל האהל וגו', וכשהיא עלתה, עלה הענן עד למעלה, וכל בני העולם רואים, ושואלים ואומרים, מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן. (וישלה, סולם אות רכ"ג-רכ"ד)

[לכתך אחרי: יש להתבונן בדברי הזהר (וישלה), שמפרש את שבח בני הנזכר בפסוק שיר השירים "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר" וגו', על הליכת בני ישראל במדבר אחר הוראת ה' בענן. כמ"ש כאן בפר' פקודי "ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם". שלכאורה יש להבין מהו השבח בזה, ומה היה להם טוב יותר מזה, מאשר ללכת אחר השכינה ואחר ענני הכבוד שפילסו והכינו עבורם את הדרך. ונראה שיש לדייק בזה את לשון הזוהר שמזכיר את לשון הפסוק "לכתך אחרי במדבר". שבא להורות את בחינת מדרגת אחוריים הרמוזה בפסוק. ושבחם של ישראל הוא, שהלכו

קס"ט, וכן זוהר ויקרא ח', המובא בד"ה הקודם), שאין לפרש את המלה כבוד ה' מלא, מלשון מילוי, אלא שכבוד ה' הוא כאשר השכינה [הנוק'] מתקנת בשלימות, כמ"ש "מלא את המשכן". עוד מפרש הזוהר כאן (נח) את השלימות הנז' בפסוק "הארץ ומלואה". שהיא שלמות מכל טוב שלמעלה. פירוש ב' בזוהר כאן הוא, שהצדיקים הם הממלאים את השכינה על ידי תיקוניהם כמ"ש צדיק יסוד עולם. כלומר שהוא מייסד את העולם שבבחינת מלכות. לכאורה ההבדל בין הפירושים הוא, שפירוש א', הוא שלימות המדרגה הנקראת ארץ בכל טוב שלמעלה, אשר ממנה ניזונים כל המדרגות התחתונות הנמשכות ממלכות העליונה. פירוש ב' הוא נשמות הצדיקים המתקנים את ספי' המלכות בכדי שתוכל לקבל את כל הטוב שלמעלה. הערה: ידויק לשון הסולם באות קס"ט, שאומר למעלה מכל הצדיקים. [שאינו נז' בלשון הזוהר], שלכאוי כוונת הדברים היא ששלמות המלכות הנז' בפס' לפי פירוש זה היא, למעלה מכל הצדיקים. כיון שלפי פירוש ב' (באות ק"ע), מעלת הצדיקים גבוהה מן המלכות. בהיות שהם הממלאים אותה ולא היא אותם]

לכתך אחרי במדבר

(וישלה, סולם אות רכ"ג-רכ"ד)

"ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל" בכ" מסעיהם" (פקודי, שמות מ' ל"ז). זוהר: (רכג): פתח ר' יוסי ואמר, "מי זאת עולה מן המדבר כתימרות עשן מקושרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל" (שיה"ש ג' ר'). מי זאת עולה. ת"ח, בזמנא דהווי ישראל אזלי במדברא, שכינתא אזלא קמייהו, ואינהו הוו אזלי אבתרה, דכתיב "וה' הולך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם" (בשלח, שמות י"ג כ"א) וגו'. ובגין כך כתיב, "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעוריך אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר" (ירמיה ב' ב') וגו'. (רכד): ושכינתא הות אזלא, וכלהו ענני יקר בהדה. וכד הוה שכינתא נטלה, הוו

אע"פ שאינו מבין את טעם דבריהם, כטבע הקטן שאינו מבין את דעת הגדול ממנו [אפי' כשנדמה לו שאומרים על ימין שהוא שמאל וכו'], הריהו כמהלך אחר השכינה. גם כאשר מבחינתו הוא במצב אחוריים, כלומר שאינו מבין את הדברים בבחירות כבמדרגת פנים. שהאמונה בה' כוללת גם אמונת צדיקים. כמ"ש "ויאמינו בה' ובמשה עבדו". כן מפורש גם בהקדמת הסולם לספר הזוהר (תחי' סעיף נ"ח), שמבאר שם את האמונה בה' ובצדיקים על דרך כלל ופרט. שכאשר מתמעטת אצל האדם האמונה בה', שהיא אמונה על דרך כלל, כן מתמעטת אצלו האמונה בצדיקים, שהיא אמונה על דרך פרט.

משל בעה"ס לכיסוי שבבחינת אחוריים: להלן לשון בעל הסולם בהקדמה לתע"ס (סעיף מ"ז-מ"ח), המבאר את ההבדל בין פנים לאחוריים במשל גשמי, וזה לשונו: ומתחילה נבין, מה הפירוש של הפנים של השי"ת, שהכתוב אומר עליו והסתרתי פני. ותבין זה, **בדומה לאדם**, בשעה שרואה הפנים של חברו מכירו תיכף, משא"כ ברואהו דרך אחוריו, כי אז אינו בטוח בהכרתו, ועלול להיות בספק אולי אחר הוא, ואינו חברו. וכן הדבר שלפנינו, כי הכל יודעים ומרגישים את השי"ת כי טוב הוא, ומדרך הטוב להיטיב, ולפיכך בשעה שהשי"ת הולך ומטיב עם בריותיו אשר ברא כמתנת ידו הרחבה, נבחן זה, שפניו ית' מגולות לבריותיו, כי אז הכל יודעים ומכירים אותו בהיותו מתנהג כראוי לשמו ית', כמו שנתבאר לעיל בדבר ההשגחה הגלויה, עש"ה. (מח): אמנם בשעה שמתנהג עם בריותיו להיפך מהאמור, דהיינו בעת שמקבלים יסורים ומכאובים בעולמו ית', הרי נבחן זה לאחורים של השי"ת, כי הפנים שלו, דהיינו מידת טובו השלמה, נסתרה מהם לגמרי, שאין מנהג זה מתאים לשמו ית'. ודומה, לרואה את רעהו מאחוריו, שהוא עלול להטיל ספק ולחשוב אולי אחר הוא. וזש"ה, וחרה אפי וגו' והסתרתי פני מהם וגו', כי בעת חרון האף, שהבריות מקבלים

אחרי ה' גם בבחינה הנראית כמצב אחוריים, כמ"ש "לכתך אחרי". כדאיתא בגמ' מסכת חגיגה (דף ט"ו ע"א), דלמעלה אין לא עורף ולא עיפוי [רש"י: לא עורף - דבכל צדיהו יש להם פנים וכו']. אם כן הכרח הוא שהליכה אחרי ה', היא בחינת מדרגת אחוריים, כמפורש בסולם (כאן, אות רכ"ג). אשר כן היה בהליכת בני' במדבר שנתעכבו מ' שנה ונסעו וחנו על פי הוראת ה' בענן, וכן היה בהתחלקות מ"ב המסעות על פי סדר מדרגות ג' הקוין (כדאיתא כוכ"פ בזוהר), ואין הילוך במדרגות בלא שתקדם קומת קטנות לקומת גדלות, שהיא קדימת בחינת אחוריים לקומת פנים.

אחרי ה' ילכו: כן מפורשת מדרגת ההליכה אחר ה' שהיא בבחינת אחוריים בזוהר ויצא (סולם אות רפ"ב), שמפרש את הפסוק "אחרי ה' ילכו כאריה ישאג" (הושע י"א י'), שהיא הליכה אחר ה' בסוד האמונה, והשתדלות אחר האמונה. שנראה כמפרש את המדרגה הנקראת "אחרי ה'" שהיא בבחינת אמונה ואחוריים, שאינה כמדרגת ידיעה המתפרשת בבחינת פנים. [עוד יעוין בזה במ"ש לקמן ד"ה אמונה]. כן איתא גם בזוהר חדש אחרי (סולם אות ע-ע"ג), שמפרש מה היא מדרגת אחור מן הקדושה, על פי פסוק "אחרי ה' ילכו", ומבאר בזה את מ"ש הקב"ה למשה "וראית את אחורי" (כי תשא, שמות ל"ג כ"ג) וכו', יעו"ש.

אחר תלמידי החכמים: עוד נראה לסמוך לדברי הזוהר כאן בהליכת בני' אחר ענן השכינה, שכן הוא בכל אדם הנשמע ומציית לצדיקים ולתלמידי החכמים שבדורו. כדאיתא בזוהר בראשית א' (סולם אות רל"ט), שמזכיר את הפסוק הנאמר כאן (סוף פקודי), "כי ענן ה' על המשכן" (פקודי, שמות מ' ל"ח), ומפרשו על השכינה הקדושה שממנה נשקים תלמידי החכמים שבארץ וכו', עכת"ד. היינו שהמהלך אחר תלמידי החכמים ומיישר אורחותיו על פיהם,

מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה ואילו חזיתיה מקמיה הוה מחדדנא טפי דכתיב "והיו עיניך ראות את מוריק" (ישעיה ל' כ'). פירש"י: דחזיתיה לר' מאיר מאחוריה - כשלמדתי לפני ישבתי בשורה של אחריו. לכאור' יש מקום לעיין בדברי רבי שישב מאחורי רבי מאיר, שמשמע שחבריו ישבו בשורות שלפניו, ומדוע זכה למה שלא זכו בו הם. עוד יש לעיין בשלמות הפסוקים בישעיה הנז' בגמ', שבהם מפורש מעלת בחינת אחוריים ובחינת אמונה (כ"ל). כלומר, שרבי הקדוש בא ללמדנו דרך לימוד כל אדם אצל רבותיו. שבתחילה ומלכתחילה מדרגת התלמיד היא בבחינת אחוריים. שאחר התאמצות גדולה בבחינה זו אפשר שיזכה גם לבחינת פנים. כפי שאמר, שזכה בישיבתו מאחור למה שלא זכו חבריו שתיכף בתחילה ישבו לפני רבם, כעין שבקשו לזכות מיד לבחינת פנים. ומה שאומר והיו עיניך ראות וגו', הוא כמצוין בדבריו שאז עדיין לא זכה אלא לבחינת אחוריים. להלן לשון הפסוקים (ישעיה ל' כ-כ"א): " והיו עיניך ראות את מוריק: (כ"א): ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאלו".

חסידות: ג' מדרגות בהילוך השכינה עם בני: בספר

דגל מחנה אפרים [נכד הבעש"ט, פר' וילך, ד"ה והנה], כתב לבאר ג' מדרגות בהילוך השכינה עם מחנה בני ישראל. א', השכינה לפניהם. ב', השכינה עמהם בשווה. ג', השכינה מאחריהם. וזה לשונו: דהנה ג' מדרגות יש, המדרגה א' היא, כשיזכה שה' הוא ההולך לפניך כמו שכתוב ביציאת מצרים (שמות י"ג, כ"א) "וה' הולך לפניכם יומם". שזהו מורה שהוא נמשך אחר אלקים חיים ובו דבוק כל מחשבתו והליכתו לאור פני מלך חיים. לכך הוא המעלה הגדולה שבכולם. המעלה הב' היא כשהקב"ה הולך עמו בשווה, כמו שכתוב אצל נח שהיה רק צדיק בדורותיו (בראשית ו', ט') את האלקים התהלך נח, בשווה ולא זכה למדרגה עליונה הנ"ל וכו'. המדרגה

צרות ומכאובים, נמצא שהקב"ה מסתיר פניו ית', שהם מידת טובו השלמה, ורק אחוריו מגולים. ואז, צריכים להתחזקות גדולה באמונתו ית' כדי להזהר מהרהורי עבירה ח"ו, משום שקשה להכירו מאחוריו, כמבואר. וזהו הנקרא הסתר אחד וכו', עכ"ל הק' לתע"ס (סעי' מ"ז-מ"ח). היינו, שבחינת אחוריים היא כיסוי על אור הפנים, הנקרא בשם פקחת עיניים. והעצה לעמוד בנסיון היא, בהתחזקות באמונה. כנ"ל בדברי הזוהר ויצא (סולם אות רפ"ב), שדורש את הפס' "אחרי ה' ילכו" על מי שמשתדל אחר האמונה, ובסוד האמונה בה".

סדר המדרגות באחור ופנים קט' וגד': עוד יש

לבאר בזה, שכן הוא סדר כל השגה בכל מדרגה עליונה. שתחילה מושגת בחינת הקטנות והאחוריים שבה, ואחרי כן מושגת בחינת הגדלות הנקראת פנים. ולא זו בלבד אלא שבהיות שאין דילוג מדרגות לעולם אי אפשר להשיג קומת גדלות טרם קומת הקטנות הקודמת לה [כמבואר בהרחבה בפניני זוהר תצוה, ד"ה ענוות תלמידי החכמים, כותרות: שמעון שמעון, קטנות וגדלות העלם וגילוי]. שכן הייתה הליכת בני"מ ממדרגה למדרגה בכל מסעיהם, מקטנות לגדלות וכן הלאה מקומה לקומה, וכן הוא בכל אדם ובכל זמן כדאיתא בספה"ק, שמ"ב מסעות בני"מ במדבר מרמזים על חיי כאור"א.

רבי ראה את ר"מ מאחוריו: לכאור' מעין כל

המתבאר עד הנה בקדימות בחינת אחוריים לבחינת פנים, מרומז בדברי רבי [רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה], שאמר על עצמו שזכה יותר מחבריו כיון שראה את רבי מאיר מאחוריו כדאיתא בגמ' מסכת עירובין (דף י"ג ע"ב). להלן לשון הגמ': תנא, לא רבי מאיר שמו אלא רבי נהוראי שמו ולמה נקרא שמו רבי מאיר שהוא מאיר עיני חכמים בהלכה ולא נהוראי שמו אלא רבי נחמיה שמו ואמרי לה רבי אלעזר בן ערך שמו ולמה נקרא שמו נהוראי שמנהיר עיני חכמים בהלכה. אמר רבי, האי דמחדדנא

חסידות: ביטול עצמי לצדיקים: תוספת למבואר לעיל בדברי הזוהר בהליכת בני"א אחר השכינה וכן אחר הוראת תלמידי החכמים, מבואר בספה"ק **שפת אמת** עה"ת (שלח תר"ח ד"ה בפסוק), שעל ידי האמונה וביטול העצמיות לצדיקי הדור, יכול האדם לזכות להתדבק גם במעשיהם. וזה לשונו שם: בפסוק אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם כו'. כי קיום נפשות בני"א בעוה"ז הוא רק ע"י ההסתר שיש בעולם וצריכין לתקן העשי עי"ז יש להם קיום בעוה"ז וכו'. כעין זה שמעתי מפי קדשו של מו"ז ז"ל. וז"ש לחמנו הם סר צלם כו' כי כל כח הסט"א הוא רק דמיון כמו הצל שאין בו ממש. ולכן מי שיפה כחו לגשת למלחמה כראוי רואה כי הוא רק צל. והנה חטא המרגלים הי' מה שלא הכניעו עצמם ליהושע וכלב וכו'. וכמו כן צריך כל אחד להתחזק ולהאמין כי הוא רק צל ע"י שרואה שהצדיקים גוברים נגד היצה"ר. וע"י האמונה והביטול להצדיק יכולין לדבק במעשיהם כנ"ל. עכ"ל השפ"א.

* **מסורת הזוהר:** ידויק לשון הפסוק הנזכר בדברי הזוהר וישלח (רכ"ד) הנ"ל, "ובהעלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל", שתחילתו היא לשון הפס' הנאמר בפרשת פקודי **"ובהעלות הענן** מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם", וחציו השני הוא מן הפסוק הנאמר בפרשת בהעלותך (במדבר ט' י"ז): ולפי העלות הענן **מעל האהל** ואחרי כן יסעו בני ישראל" וגו'. היינו, שהפסוק המובא בשלמותו בזוהר כאן (וישלח רכ"ד), אינו נמצא בשום מקום אלא בצירוף ב' חצאים. ויש לעיין מאי קמ"ל הזוהר בזה, כיון שבדרך כלל, הזכרת הפסוקים בזוהר הם במדויק. לע"ע עתה לא נמצא מי שהעיר בזה.]

אמונה (פקודי, סולם אות נ', ואות נ"ב)

(ט): **פתח ואמר,** "זהיה אמונת עמך חסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו" (ישעיה ל"א)

הפחותה שבכולם היא כשהשי"ת הולך מאחוריו כמו שכתוב על הים כשהיה עמהם פסל מיכה (מדרש תהלים ט"ו, ה'), והיה קטרוג גדול הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה, ולכך (שמות י"ד, י"ט) ויסע עמוד הענן מפניהם וילך מאחריהם. וגם מצינו בפירוש בתורה (דברים כ"ג, ט"ו) "ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך". היינו, שישוב מלפניך וילך מאחריך וכו', עכ"ל ספה"ק דגל מחנה אפרים.

חסידות: עבודת הצדיקים: קטנות ואחוריים: כעין המבואר בדברי הזוהר לעיל, בשבח בני"א בהליכתם אחר ה' דהינו גם בבחינת אחוריים, מבואר בספה"ק **נועם אלימלך** (חוקת ד"ה או יאמר זהנה), שהצדיקים העובדים את ה' באמת מדמים תמיד בעצמם שאינם עושים כלום כמו שטרם התחילו בעבודת השי"ת, דהיינו קטנות ואחוריים. וזה לשונו (שם): וזהו "מי יתן טהור מטמא לא אחד" (איוב י"ד ד). דכבר פירשנו מה שאמרו חז"ל הפרה מטהרת טמאים ומטמא טהורים. שהאנשים אשר הם שלמים ויראים בעיניהם ונגד פניהם נבונים, ומדמים בנפשם שהם יוצאים ידי חובתם בעבודתם להשם יתברך, בודאי הם טמאים לנפש ועדיין הם מלוכלכים בעונות וחסטאים ולא יבינו בחשכה יתהלכו. אבל הצדיק העובד ד' באמת, הוא להיפך. שכל מעשיו ועבודתו הם להשם יתברך, ואעפ"כ הוא מדמה הכל בנפשו שאינו עושה כלום, ומוצא בעצמות תמיד חסרונות שמחסר בעבודתו ולא עשה כתיקונו. ועל ידי זה הולך ומתגבר בכל יום בעבודה, ותמיד אינו נוח לו ממעשיו ואין לו מנוחה והולך עד אין קץ ותכלית. וזהו מטמא טהורים רוצה לומר הצדיקים הטהורים היא מטמאת, פירוש, שמדמים בעצמם שהם טמאים ח"ו בחטאם. ומטהר טמאים, ההיפוך ברשעים החוטאים, שחושבים תמיד שהם הצדיקים הטהורים וכו', עכ"ל הנועם אלימלך (פרי חוקת).

בדברי העולם, דהיינו בתקונים של המלכות עצמה הנקראת עולם, בסוד כלי המשכן, על אחת כמה וכמה שצריכים לחשבון ולהראות האמונה, שה"ס הקיום כנ"ל. וע"כ הודיע הקב"ה לכל ישראל סוד האמונה של עושי המשכן, בכל מה שעשו. בסו"ה אלה פקודי המשכן, והכל כבר נתבאר. (פקודי, סולם אות נ, ואות נ"ב).

[עתים לתורה: יש להתבונן בדברי הזוהר כאן, שמבאר את הפסוק "אמונת עתיך", על הקובע עתים לתורה, שצריך לכוין את רצונו לשם שמים [דרעותא דיליה יתכוין לקב"ה]. שהוא חיבור העיתים והזמנים הנמשכים מספירות [חג"ת נה"ן] דז"א, וחיבור ספירת המלכות הנקראת אמונה, יחד. שיש להבין משמעות חיבור זה לקביעת עתים בתורה באמונה ולשם שמים, על עצם זמן החיים הנמשך לאדם מספירות ז"א שהם שורש הזמן, כדאיתא בספרא דצניעותא (סולם אות ח, שתא אלפי שנין, תלין בשיתא קדמאי, כדלקמן במראה מקום בזוהר). ובהיות שאין לספירת המלכות מעצמה ולא כלום [לית לה מגרמה ולא מידין] ואפי' לא זמן, כדאיתא בזוהר בראשית א' (סולם סוף אות ק"ג, ובתע"ס המצוין שם), וכן אין כלום מצד עצמם לכל הבריות הנמשכים ממנה, על כן מחויב האדם מישראל מצד מעלתו היתירה, לחבר את זמניו ועתותיו לשורשם על ידי לימוד תורה באמונה דהיינו לשם שמים, ולא להנאת עצמו ולכבודו.

אמונה וקיום: עוד ידויק לשון הסולם, שאמונה היא נאמנות וקיום, דהיינו שעל ידי אמונה אמיתית לשם שמים, שהיא הזדככות הכלים להאיר ממטה למעלה, נמשך גם סוד הקיום. מה שאין כן כאשר הכוונה היא להמשיך שפע מלמעלה למטה, כטבע הכלים לעצמם, שאז אין בהם את סוד הקיום מתוך שינוי הצורה [חוק שינוי הצורה]. הפועל כגרון המפריד ברוחניים, כמבואר בהרחבה בהקדמת הסולם,

ו. האי קרא אוקמוה חברייא, אבל הא תנינן, כל ב"נ דאתעסק באורייתא בהאי עלמא, וזכי למקבע עתיך לה, אצטריך באמונה, דרעותא דיליה יתכוין לקב"ה, יתכוין לשם שמים, בגין דאמונה להכי אתכוון. "חסן ישועות", לאכללא רחמי בדינא. "חכמת ודעת", דתרין אלין שראן דא על דא. דא טמייר וגניו, לאשראה דא על דא. (נב): ועל דא אקרי אמונה. ובכלא אקרי אמונה, והא אוקימנא. ומה אי הכא אצטריך לאחזאה מהימנותא, לשאר מלי דעלמא עאכ"ו. ועל דא, קב"ה הוה אודע להו לכל ישראל, רזא דמהימנותא דילהו, בכל מה דעבדו, וכלא אתמור.

הסולם

(ג): פתח ואמר, "והיה אמונת עתיך חסן ישועות חכמת ודעת יראת ה' היא אוצרו". מקרא זה העמידוהו החברים. אבל הרי למדנו, כל אדם שעוסק בתורה בעולם הזה וזכה לקבוע לה עתים, צריך להיות באמונה, שהרצון שלו יתכוין להקב"ה, שהוא ז"א, ושיתכוין לשם שמים, שהיא המלכות שנקראת שם, תתייחד עם שמים, שהוא ז"א. משום שהאמונה, שהיא המלכות נתכוונה לכך, להתחבר עם ז"א. וזה סוד הכתוב "אמונת עתיך", שעתיך, היינו העתים לתורה שהוא ז"א, ואמונה היא המלכות, יתחברו שניהם יחד. "חסן ישועות", הוא לכלול חסד בדין, כי חסן הוא דין וישועות היא חסד. "חכמת ודעת", כי ב' אלו שורים זה על זה. כי החכמה מסותרת וגנוזה וצריכים להשרותם זה על זה. כלומר, שאין החכמה מתגלה אלא על ידי הדעת. (נב): וע"כ משום שבמלכות נוהג חשבון, שה"ס חכמה המקיימת הכל, ע"כ נקראת אמונה, כי אמונה היא נאמנות וקיום. ויש עוד טעמים למה שהמלכות נקראת אמונה, ובשביל הכל היא נקראת אמונה. וכבר העמדנו. ומה אם כאן בספירות ומדרגות עליונות שהמלכות מקבלת, צריך לראות אמונה, דהיינו להאירם בסוד החשבון, בסו"ה "יראת ה' היא אוצרו", כנ"ל בדבור הסמוך,

החיים נקראים בשם בני האמונה כדאיתא בזוהר מקץ (סולם אות ו'), דהיינו על שם שהם חלק מספירת המלכות הנקראת בשם אמונה. כדאיתא בזוהר ויחי (סולם אות רכ"ו), שספירת המלכות דהיינו הנוק' נקראת אמונה [קִשְׁרָא דמהימנותא-קשר האמונה].

תורתו אומנותו ושיעור אמונתו: כעין הנאמר בזוהר (פקודי) הנ"ל, בביאור הפסוק "אמונת עתיך", שהוא חיבור ספירת המלכות הנקראת אמונה לספירת ז"א על ידי לימוד תורה לשם שמים, מבואר בהקדמה לתע"ס (סעיפים י"ג-ט"ו), שמשיעור עסק האדם בתורה ניכר שיעור אמונתו בה'. וזה לשון בעל הסולם (שם, סעיף י"ד): מעין עניין הנ"ל פירשתי פעם את מליצת חז"ל, "מי שתורתו אומנותו" אשר בעסק תורתו ניכר שיעור אמונתו: כי **אומנתו אותיות אמונתו**. בדומה לאדם, שמאמין לחבירו ומלוה לו כסף, אפשר שיאמין לו על לירה אחת, ואם ידרוש ממנו שתי לירות, יסרב להלוות לו. ואפשר שיאמין לו עד מאה לירות, אבל לא יותר מזה. ואפשר שיאמין לו אפילו להלוות לו את חצי רכושו, אבל לא את כל רכושו. ואפשר גם כן שיאמין לו על כל רכושו בלי שום צל של פחד. ואמונה זו האחרונה, נחשבת לאמונה שלימה, אבל באפנים הקודמים נבחנת לאמונה בלתי שלמה, אלא שהיא אמונה חלקית, אם פחות אם יותר. כך, אדם אחד מקצה לו מתוך שיעור אמונתו בה', רק שעה אחת מיומו לעסוק בתורה ובעבודה. והשני מקצה לו שתי שעות, לפי מדת אמונתו בה', השלישי אינו מזניח אפילו רגע אחד משעת הפנאי שלו מבלי לעסוק בתורה ובעבודה. הוי אומר, שרק האחרון אמונתו שלמה היא, שהרי מאמין להשי"ת על כל רכושו, משא"כ הקודמים, עדיין אין אמונתם שלמה לגמרי וכו', עכ"ל הק' לתע"ס (סעיף י"ד).

מעשה אומן: ביאור נוסף לשיעור האמונה על פי עסק התורה נראה, על פי דברי הזוהר תרומה (סולם אות תרל"ה, ועוד), שהתורה הייתה כלי

לספר הזוהר (סעיף ט'). כלומר שעל ידי עבודה באמונה ובנאמנות נמשך סוד הקיום, משא"כ בלא אמונה. כן הוא גם במילי דעלמא, שכל דבר שמתנהל באמונה יש לו יותר קיום מאשר בלא כן. טעם הדבר: **א**, כדברי הזוהר כאן שאמונה נצרכת בכל מילי דעלמא מצד שורש כל מציאות העולם בכלי ספירת המלכות הכללית. **ב**, מצד חוק שינוי הצורה הרוחני הפועל כחוק בכל תחום. שכפי המבואר בזוהר (כאן), שאמונת ספירת המלכות היא על ידי חיבור רצון וכוונת האדם לשם שמיים דהיינו אל הנותן, כן הוא גם במילי דעלמא בנאמנות כל שליח למשלחו ברצון להשביע את רצונו, וברצון כל בעל שררה ותפקיד, לדאוג לטובת משלחיו שהם כלל הציבור. מה שאין כן כאשר עיקר מחשבת השליח היא לטובת עצמו, לכבודו והנאתו. שאז, בהגיע שינוי הצורה שבין המשלח לשליח לשיעור גדול, הכרח הוא שחוק שינוי הצורה יפעל כגרזן המפריד וכו'. הרי שנאמנות, אמונה וקיום עולים בקנה אחד גם בכל מילי דעלמא.

[ביאורי תפלה: כעין הלשון הנזכר בתפלת מי שברך לפני מוסף בשבת, וכל מי שעוסקים בצרכי צבור באמונה וכו']

אומן ואמונה: תוספת ביאור לספירת המלכות הנקראת אמונה, נראה לבאר על פי דברי התיקוני זוהר (תיקון כ"א, דפו"י נ"ז ע"ב, מעה"ס תת"ח), שנראה כמפרש את הפסוק הנאמר במרדכי "ויהי אומן את הדסה" (אסתר ב' ז'), על הקב"ה [ז"א]. הנקרא אומן בבנין השכינה, וספירת מלכות והעולם, שעל כן היא נקראת בשם אמונה. וזה לשון התיקוני"ז (שם): ועליה אתמר, "ויהי אמן את הדסה", הוא אומן [אומן] דילה, ואִיְהִי אֲמוֹנָה דִּילֵיהּ, ודא איהו דאתמר "כאשר היתה באמנה אתו" וכו', עכ"ל. כלומר שהמילים אומן ואמונה הם צד המשפיע וצד המקבל. שספירת המלכות נקראת אמונה כל זמן שהיא קשורה ומחוברת לצד הבורא ית'. וכן עם ישראל כשהם עוסקים בתורה ודבוקים בעץ

המלכות העליונה שהיא שורש הנבראים נקראת בשם אמונה. כעין זה נמצא בכתבי בעל הסולם בספר אור הבהיר ערך מצוה אחת (הוצ' ברנדזין עמ' מ"ז), שאמונת הנבראים הוכנה מראש ע"י הבורא בטבע שכל האנושי, כדי שהאדם יוכל להגיע לתכליתו שהיא אמונה שלמה בה. דאם לא כן ודאי לא היה מסוגל כלל להגיע אליה וכו', כדלהלן. כן מפורש גם בספר **חובת הלבבות** (שער הבטחון פרק ז'), שהאמונה מושרשת בטבעה כחוק הנבראים, ומפרט שם עשר מדרגות באמונה עד שהאדם זוכה להאמין בה. שבתחילת חיי התינוק הוא מאמין באמו שתאכילהו וכיו"ב. וכשגדל מעט ורואה את אמו המאמינה באביו הרי הוא מאמין בו. לאחר מכן הוא מאמין בכוחות עצמו או בכספו וכיו"ב. ולאחר שרואה שאין בכוח כל אלו להושיעו וכו', הרי הוא שב להאמין בבורא העולם. המעיין בעומק דבריו ימצא שטבע האמונה מוטבע באדם, מעת לידתו. כיון ששורש כל הנבראים היא ספירת המלכות הנקראת אמונה. אלא שמצד הרשות שניתנה ע"י הבורא ית' לצד הלעומת דקדושה [יסוד ב' - הנקרא זלעז"ז, המתבאר בהק' הסולם לספר הזוהר (סעיף י')]. הם טועים אחר אמונות תפלות וזרות, עד שכמעט ואין בנמצא אדם שאינו מאמין כלל בשום דבר. להלן לשון בעל הסולם בספר אור הבהיר:

לשון בעה"ס באור הבהיר: אמונה טבעית: כי יש ודאי הכנה באדם המכשרתו להתכלית, דאל"כ ודאי לא היה מוצלח כלל אליה. והנה הכנה זו נקראת אמונה, דאע"פ דלית מחשבה תפיסא בי כלל, מ"מ האמונה מפעמת [לשון מפעם לפעם, זוהר מקץ כ"ח] בלב האדם שיש משגיח עליון כל יכול שלעתיים הוא פונה אליו בכל הוויתו, כמ"ש גנבא אפומא דמתחרתא רחמנא קריא. ואנו מוצאים גם החפשי ביותר בדעותיו שמתעורר פעם בעת צרה ופונה למשגיח העליון, אכן המציאות נערכה לפנינו בצורה כזו אשר היא סותרת בהחלט אל האמונה הטבעית הנמצאת

אומנותו של הקב"ה בבריאת העולם. להלן לשון הסולם: אשרי הם כל אלו העוסקים בתורה. כי כשהקב"ה ברא את העולם, הסתכל בתורה וברא את העולם. ובתורה נברא העולם, כמו שהעמדנו, שכתוב, "וַאֲנִי־הָיָה אֲצִלוֹ אֶמּוֹן" (משלי ח' ל'), אל תקרי אמון אלא אומן. שהתורה היא אומנות העולם, עכ"ל הסולם. כלומר, מתוך שהתורה נקראת אמון, עסק התורה נקרא אמונה, ושיעור העסק בתורה הוא כשיעור האמונה.

כל המעשים לשם שמים: נוסף על דברי הזוהר (פקודי) הנ"ל, יש מקום להזכיר את המפורש ברמב"ם (הלכות דעות ג' ג'), שבעת שהאדם זוכר את הקב"ה בכל עת ומנהיג עצמו בכל דרכיו הגשמיים כדי שיוכל לעבוד את ה', נמצאים כל מעשיו לשם שמים, גם כשאוכל וישן וכו'. להלן לשון הרמב"ם: ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק כדי שתהיה נפשו ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתכלל בחכמות והוא רעב וחולה או אחד מאיבריו כואב. וישים על לבו שיהיה לו בן אולי יהיה חכם וגדול בישראל. נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את ה' תמיד וכו', ואפילו בשעה שהוא ישן אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו, כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא. ועל ענין זה צוו חכמים ואמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים. והוא שאמר שלמה בחכמתו "בכל דרכיך דעהו והוא יישר אורחותיך", עכ"ל הרמב"ם.

אמונה הטבעית שבבריאה: ידווק לשון הזוהר כאן (אות נ"ב), שלומד חיוב קיום האמונה לכל מיילי דעלמא, בקל וחומר ממדרגות העליונות. וזה לשונו: ומה אם במדרגות עליונות צריכה ספירת המלכות להראות אמונה, בשאר מיילי דעלמא על אחת כמה וכמה, עכ"ל. היינו, ששורש האמונה הנצרכת לקיום כל דבר שבעולם הוא בספירת המלכות העליונה. כלומר שענין האמונה [של כל נברא לפי מדרגתו], מחויב להיות בשורש טבע כל הנבראים, מכיון שספירת

מראה מקום: שורש הזמן: הק' הסולם לספר הזוהר (סעיף ס"ג), ביאור שיתא אלפי שנין לפי חוק ערך הפכי. **ספד"צ** (סולם אות ח'), שיתא אלפי שנין תלויים בחג"ת נה"י דז"א. **זוהר יתרו** (סולם אות תפ"ד), כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, אלו חג"ת נה"י שהם ימים קדושים עליונים. **זוהר האזינו** (סולם אות רל"ד), זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור. מי הם ימות עולם. הם ששת ימים שעשה בהם הקב"ה את העולם שהם שש הספיי חג"ת נה"י. **ז"ח תולדות** (מאמר שבעה ימין עלאין, סולם אות ב') ועוד, כנז' **בפניני זוהר** משפטים, ד"ה גלגולי הנשמות שבפרשת משפטים, כותרת שורש הזמן.

מראה מקום: ספירת מלכות הנקראת אמונה: הקדמת ספר הזוהר (סולם אות קפ"ט, מאמר פקודי אורייתא פקודא קדמאה), ודא איהי תרעא לעאלא גו מהימנותא. זוהר פר' נח (סולם אות ק"ס, מאמר וירפא את מזבח ה' ההרוס), דהא מקיים לההוא אתר, דמהימנותא תליא ביה, שהוא מקיים הברית, שהוא היסוד, אשר המלכות הנקראת אמונה תלויה בו. זוהר ויחי (סולם אות רכ"ו, מאמר ד' מינים), וקטיר בכלא, ודא הוא קשורא דמהימנותא, וזהו קשר האמונה, להאיר אל הנקבא הנקראת אמונה.

מראה מקום בגמ': שורש הנבראים בספירת מלכות העליונה הנקראת כנסת ישראל: גמ' **מסכת ברכות** (דף ל"ה ע"ב): אמר רבי חנינא בר פפא כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו גוזל להקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שנאמר "גוזל אביו ואמו ואומר אין פשע חבר הוא לאיש משחית" (משלי כ"ח כ"ד). ואין אביו אלא הקדוש ברוך הוא שנאמר "הלא הוא אביך קנך", ואין אמו אלא כנסת ישראל שנאמר "שמע בני מוסר אביך ואל תטוש תורת אמך" וכו', עכ"ל הגמ'. תורתו אומנותו: גמ' מסכת שבת (דף י"א ע"א), א"ר יוחנן כגון ר"ש בן יוחי וחבריו שתורתן אומנותן].

באדם מטבעו. ולפי"ז יש לשאול מה הועילה ההשגחה בהכנה זו שנטעה באדם. אמונה: אכן כתוב "ומשחרי ימצאונני" (משלי ח' י"ז). והטעם פשוט, שכן הוכן בטבע השכל האנושי שיוכל לגלות מני חושך כל הנסתרות. שהרי אנו רואים בכל דור ודור מתגלים נסתרות להפליא מתוך חקירת השכל, ודברים המוכחשים בדור העבר נעשה למציאות ממשית בדורינו זה. וכל זה בכח השכלת השכל וחיפושו בתוך החושך של הבריאה, אשר לפי"ז הוא פשוט ג"כ, אשר אם היו חאנשים חוקרים ומשכילים בביקוש וחיפוש **אחרי ה'**, היה זה נתגלה לפנייהם לא פחות משאר מסתרי הטבע, כי אם הוכן באדם התכלית האמור, א"כ ודאי הוא דרך טבע לא פחות כלל משאר דרכי הטבע וכו'. ובזה תבין אמרם ז"ל, עשה מצוה אחת, דהיינו המשלים בכל כחו ומאודו את המצוה האחת הנודעת, שהיא מצות האמונה, ע"י ריבוי מעשים טובים, שסגולתם להרחיב ולקבוע בו את אמונתו מלידה, הוא מושך כח שיכריע את עצמו ואת כל העולם כולו. כלומר, אע"פ שהעולם כולו מכחישים את האמונה, מ"מ יפה דעתו להכריע אותם ולעמוד על דעתו במוחלט וכו', עכ"ל ספר אור הבהיר (עמ' מ"ז).

סיכום: שורש הנבראים הוא בספירת מלכות שאין לה מעצמה כלום. כמו כן היא עצמה נקראת בשם אמונה, על שם האומן שבראה בתורה שהייתה כלי אומנותו. ממילא הוטבע כוח האמונה הטבעית בספירת מלכות על דרך כוח הפועל בנפעל. כמבואר בהק' הסולם לספר הזוהר (סעיף ז'), שאמר אותו אדם מכוער לרבי אלעזר בר"ש, לך לאומן שעשאני. על כן תחילה יש לאדם להתבונן בזמן חייו הנמשך אליו משורשו בו הספירות העליונות, שהם שורש הזמן כדאיתא בספד"צ (סולם אות ח'), שיתא אלפי שנין תליין בשיתא קדמאי, שהם סך כל עת חייו, וכשיבין זאת ישתדל לקיים את דברי הזוהר (פקודי) הנ"ל, "והיה אמונת עתיך".

התכלת (פקודי, סולם אות ק"ז, ואות רפ"ו)

לגוון תכלת שבמלכות, נמצא בזוהר שלח (סולם אות קכ"ד א' וב'), שמבאר את גוון אוכמא או תכלתא, שהם מבחינת הדין שבספירת המלכות, (ומציין שם מראה מקום לאד"ר אות ר"ב, וזוהר בראשית ב' סולם אות רנ"ט). עוד מבואר שם בזוהר שלח (סולם אות קכ"ה), מעלת האדם הלושב ציצית המתוקנת בתכלת. היינו, שצבע התכלת שבמלאכת המשכן הוא כעין השמירה על ההארות והמדרגות העליונות שהיו במשכן, שלא ימשכו מהן מאופן שאינו מתקוק. כן הוא גם בגוון התכלת שבציצית. להזכיר ולהזהיר את האדם מכל המשכה שאינה בדרך התורה והמצוות. כלומר, שכפי גודל ההארה המתגלית כן יש לשומרה מכל אחיזה.

ציץ וציצית: יעוין בזוהר שלח (סולם אות שכ"ז, שכ"ט, דפו"י ח"ג דף קע"ה ע"א), שמבאר שייכות עניין ציץ ומצוות ציצית הנתקנים בפתיל ובגוון תכלת. כן נזכר ענין ציץ וציצית, בתע"ס ח"ג אות קל"ז-קמ"א. וז"ל האר"י המובא מספר מבוא שערים (שם בתע"ס אות ק"מ): ונמצא כי ב' אלו: ציץ וציצית, נקראים כך, על שם ויקחני בציצית ראשי, שהם בחינת השערות. וגם ענין ציצית, הוא לשון הסתכלות כנ"ל וכו', עכ"ל.

תיקון ספי המלכות בתכלת: בזוהר שלח לך (סולם אות שכ"ז-שכ"ט), מפורש מדרגת ציצית שהיא בחי' נוק' ועלמא תתאה, ומדרגת ציץ שהוא בבחי' דכר [ציצית איהו נוקבא, רזא דעלמא תתאה. ציץ דכר, ציצית נוקבא. ודא לכל בר נש ציץ לכהנא]. עוד מפורש שם (שלח, שכ"ח), צבע התכלת שהוא כסא לבית דוד, דהיינו ספי המלכות, ותיקונה בצבע תכלת. שהתכלת הוא תיקון המלכות לשמרה שלא ימשיכו ממנה החכמה ממעלה למטה. וכיון שסוד הציצית ה"ס הארת החכמה, כנ"ל בסוד ציץ וציצית, על כן צריכים לשום עליהם תכלת לשמירה וכו', עכ"ל הסולם שם.

שער הכוונות: להלן לשון שער הכוונות להאר"י (עניין הציצית תחי' דרוש ד', דפו"י ו' ע"א),

(קז): **תא הזי, תכלא דמשכנא, כלא קיימא ברזא עלאה, ואוקמוה. תכלת וארגמן חד, לאתקשרא בחד. והא אתמר ברזא דכתיב, "כי ה' אלקיך אש אוכלה הוא" (ואתחנן, דברים ד' כ"ד). והא אתמר דאית אשא אכלא אשא, ואכיל ליה ושצי ליה. בגין דאית אשא תקיפא מאשא. (רפז): תא הזי, בכל עבידן דמשכנא, בכלהו הוה גוונא דתכלא. בגין דתכלא איהו גוונא לאתקשרא ברזא דכל גוונין. מה כתיב "ויעשו את ציץ נזר הקדש וגו', ויתנו עליו פתיל תכלת" וגו' (פקודי, שמות ל"ט ל-ל"א), והא אוקמוה, ברזא דכתיב, "ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה" (תצוה, שמות כ"ח ל"ו). "ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה" (פקודי, שמות ל"ט ל').**

הסולם

(קז): **בוא וראה, התכלת של המשכן, בסוד עליון עומד הכל. תכלת שהיא מלכות וארגמן שהוא ת"ת, שאחד יתקשר באחד, שיתחדו ז"א ומלכות. והרי למדנו, בסוד שכתוב, כי ה' אלקיך אש אכלה אש הוא. והרי למדנו, שיש אש אכלה אש, שאוכל אותו ומכלה אותו, משום שיש אש החזק יותר מאש. (חסר הסיום, וכבר נדפס לעיל בראשית ב' מאות רמ"ח עד אות רס"ט). (רפז): בוא וראה בכל מלאכות המשכן בכלן היה צבע התכלת, משום שתכלת הוא צבע להתעטר בסוד כל הצבעים שה"ס אור שחור שבנר שבו נאחז אור הלבן (כנ"ל בראשית ב' מאות רמ"ט עד אות רס"ח ע"ש) מה כתוב ויעשו את ציץ נזר הקדש וגו' ויתנו עליו פתיל תכלת וגו'. והרי העמדנו בסוד שכתוב, ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עליו פתוחי חותם קדש לה'. ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש לה'. (פקודי, סולם אות ק"ז, ואות רפ"ו).**

[תכלת מלשון אש המכלה: ידויק לשון הזוהר (פקודי ק"ז), שמפרש תכלת מלשון אש אוכלת אש, שאוכל אותו ומכלה הכל. תוספת ביאור

וזהו הטעם שהיא עצמה בינה דאימא בתחילה. וזהו הטעם שאין לנו תכלת בזמן הזה והרי נתבאר לך ענין הד' ציציות שהם מוח א'. וגם אמרנו שהם ד' מוחין כנז"ל בדרוש שקדם לזה והכל א' כי הם ד' מוחין הכלולים במוח בינ' דמצד אימא כנז' האמנם משני מוחין דחו"ג אין ציציות בפני עצמן כי אינן סוד מוחין אלא בחינת מכריעין ולכך נטפלין להם כמשי"ת לקמן. עכ"ל האר"י בשער הכוונות.]

חלק הצדיקים בעוה"ז ובעוה"ב

(פקודי, סולם אות ס"ד)

תו רזא אחרא אית בהאי, על דקב"ה אריך רוגזיה בחייביא בהאי עלמא, בגין דהאי עלמא, איהו חולקא דסטרא אחרא. ועלמא דאתי איהו סטרא דקדושה. ואיהו חולקא דצדיקייא, למהוי צדיקייא אינון בעטרא דיקרא דמאריהון ביה. ותרין סטרין אלין, קיימיין דא לקבל דא. דא סטרא דקדושה. ודא סטרא אחרא דמסאבא. דא קיימא לצדיקייא, ודא קיימא לרשיעיא, וכלא דא לקבל דא. זכאין אינון צדיקייא, דלית לון חולקא בהאי עלמא, אלא בעלמא דאתי.

הסולם

עוד סוד אחר יש בזה, על מה שהקב"ה מאריך אפו לרשעים בעולם הזה. משום שעולם הזה הוא חלק הסטרא אחרא. ועולם הבא הוא חלק הקדושה, והוא חלק הצדיקים, שיהיו בו הצדיקים האלו בעטרה של כבוד אדונם. וב' צדדים אלו עומדים זה מול זה. זה עוה"ב - צד הקדושה. זה עוה"ז - צד האחר של הטומאה. זה עומד לצדיקים וזה עומד לרשעים. והכל זה כנגד זה. אשרי הם הצדיקים שאין להם חלק בעולם הזה, אלא בעולם הבא. (פקודי, סולם אות ס"ד).

[שכר עוה"ז ושכר עוה"ב: יש להתבונן ולהתעמק בדברי הזוהר כאן שחלק הצדיקים הוא עוה"ב וחלק הרשעים עוה"ז. שלכאורה

וז"ל: ונבאר עתה ענין הציצית דע כי הציצית הוא הארות יוצאים מאלו המוחין הנז' בסוד אור מקיף היוצא מן אוה"פ של המוחין דרך שערות ז"א כנ"ל בדרושים הקודמים בענין הציצית כי סודו הוא אור מקיף וכל מ"ש בענין הציצית בדרוש הזה הוא בבחי' אור מקיף ואל תטעה עם היות שאנו מבארים דרך סתם והטעם הוא כי כל מה שיש במוחים הפנימיים הוא ממש כך במוחין דאור מקיף דרך השערות בסוד ציציו' כנ"ל:

ודע כי ב' מיני ציציו' הם התכלת והלבן ר"ל כי בזמן שב"ה קיים היה חוט תכלת עם הלבן ובזמנה"ז לא יש כי אם לבן. והענין הוא כי כבר נתבאר ב' מיני בחי' מוחין יש בז"א אם מצד אבא אם מצד אימא אמנם המוחין דמצד אבא אין לנו עתה עסק בהם לפי שהאור היוצא מהם הוא סוד הציץ של כהן גדול שהוא ממוחין דאבא ולכן נקרא ציץ דכורא כנז' בזוהר פ' שלח לך דף קע"ד ב' (סולם אות שכ"ז) בר"מ וע"ש. [ציץ הוא זכר דהיינו ז"א, ציצית היא נקבה שהיא מלכות, וזה ציצית היא לכל אדם וציץ הוא רק לכהן] אבל הציצית הוא ממוחין דאימא ולכן נקרא ציצית בלשון נקבה וזהו הטעם שציץ של כ"ג היה נתון למעלה מן התפילין ולמטה מן המצנפת והטעם הוא כי גם התפילין הם אורות מוחין דאימא כנז"ל אבל הציץ הוא ממוחין דאבא. וזהו הטעם שהיה מפותח על הציץ קדש לה' כמו שידעת שכל קדש הוא באבא בסוד קדש לי כל בכור. ונודע כי כל קדושה היא בסוד המוחין ובפרט באלו מוחין דאבא וכו'. ונבאר ענין הציציות. כי הנה נתבאר לעיל כי שני מיני ציציות הם. האחד מלבן ותכלת, כמו שהיה בזמן שבהמ"ק קיים. והשני כולו לבן, כמו שאנו נוהגים עתה בזמן הזה. והנה שני בחי' אלו של הציציו' שניהם ממוחין דאימא לבד, לא מאבא. אלא שהציציות דתכל' ולבן, יוצא ממוח חכמה דאימא אשר בתחלה היתה בינה דאבא כנ"ל ולכן היה נוהג בזמן שב"ה קיים. אבל ציצית הלבן שאנו נוהגים בו היום הוא, מד' מוחין הכלולים בבינה דאימא

עוה"ז הנצרך להם. שע"כ גם חלקם בעוה"ז הגשמי נחשב כעוה"ב.

חסידות: חיבור הגשמי לרוחני: כן מבואר גם בספה"ק **שפת אמת** עה"ת (במדבר תרל"ב ד"ה ר"מ אומר), וזה לשונו: ר"מ אומר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה. פירוש, כי התורה חיות הכל כמ"ש באורי"י ברא קוב"ה עלמא רק נתלבש אור התורה בכל הבריאה. ונמצא כל הבריאה שם של התורה כענין ה' אחד ושמו אחד. ולכך העוסק בתורה לשמה פי' להמשיך אור וחיות התורה לכל דבר. עי"ז התורה מאירה לו בכל דבר ויכול לראות ולהכיר אור התורה שיש בכל דבר. וזוכה לדברים הרבה כי הקדושה א' ודברי עוה"ז מרובים וע"י כח התורה יוכל אדם לחבר כל הדברים אל הכלל שהוא התורה כנ"ל. עכ"ל השפ"א (במדבר תרל"ב).

קנה מידה בין רשעים וצדיקים: להלן דברי הקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיפים ל"ח-ל"ט), על פיהם יובן גם קנה מידה נוסף בין מדרגת המדבר [שהוא מין אדם], ומדרגת הצדיקים [שהם איש ישראל] המוכשר מצד כליו הרוחניים למדרגות עליונות מכל הבחינות דצח"מ הקודמות לו. וזה לשונו (שם): נוסף על כולם מין האדם, שהוא בחי"ד של הרצון לקבל וכו'. ואם תרצה לידע בדיוק נמרץ, כמה הוא ההפרש מבחי"ג של הרצון לקבל, שבמין החי, עד הבחי"ד של הרצון לקבל שבמין האדם. אומר לך, שהוא כמו ערך בריה אחת של המציאות כלפי כל המציאות כולו וכו'. הנה אחר העבודה בתורה ומצוות, שמהפכים הרצון לקבל שלהם לרצון להשפיע, ובאים בהשוואת הצורה ליוצרם, שאז מקבלים כל המדרגות שהוכנו להם בעולמות העליונים, הנקראות נרנח"י, שבזה נעשו מוכשרים לקבל את התכלית שבמחשבת הבריאה. הרי שתכלית כוונת הבריאה של כל העולמות לא היתה אלא בשביל האדם, עכת"ד ההק' לסה"ז (ל"ח-ל"ט).

במשניות (אבות ד' א', וכן ו' ד') מפורש לא כן. כנאמר שם: אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. היינו ששכר הצדיקים מובטח להם גם בעוה"ז. כמפורש גם בברכות שבתורה על תנובת הארץ וכיו"ב. כל זאת מלבד הפשיטות שגם הצדיקים מוכרחים לקיים את עצמם גם בעוה"ז כדרכי בני אדם, וכיצד יובנו דברי הזוהר שאין לצדיקים חלק בעולם הזה. הנראה בזה הוא, על פי המבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר (סעיפים ל"ח-ל"ט), בשיעור קנה מידה בין מדרגות חי ומדבר, כדלקמן. שעפי"ז יובן ששכר הצדיקים בעולמות העליונים הוא גדול מכל מציאות עולם הזה כמו ערך [יחסין] של בריה אחת כלפי כל המציאות. על כן אפשר לבאר במקצת את דברי הזוהר כאן על עיקר שכר הצדיקים בעוה"ב, שכל צרכיהם בעוה"ז מובטחים להם על דרך בכלל מאתיים מנה. מה שאין כן הרשעים שכל עיקר שכרם הוא רק בעוה"ז.

חסידות: מעות בריוח: תוספת ביאור לדברי הזוהר הנ"ל, שחלק הצדיקים הוא עולם הבא, דהיינו שגם חלקם המוכרח בעוה"ז נחשב לעולם הבא, מפורש בספה"ק נועם אלימלך (לקוטי שושנה הראשון, ד"ה אשריך וטוב לך), וזה לשונו: אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב כו' כי מה שטוב לצדיק בעניני העולם הזה הוא הכל כדי שיבא על ידו לעולם הבא. כי הדברים הצריכים לעולם הבא המה התורה והמצוות והם אינם יכולים להעשות ולהפעל אם לא שיש לו כל צרכי עולם הזה בריוח. למשל, הכנסת אורחים סוכה ואתרוג ציצית מזוזה אשה ובנים וכדומה להם, לזה **צריך הכל שיהיה להצדיק מעות בריוח**. וזהו אשריך פירוש מה שיש לך טוב בעולם הזה, אינה עיקר הכוונה כי אם וטוב לך לעולם הבא. ולזה נאמר אשריך שפירוש דרך ונתיב לבא על ידו לעיקר טובת עולם הבא וק"ל: עכ"ל לקוטי שושנה. היינו, שכח חלק הצדיקים בעולם הבא, משעבד לטובתם את כל גשמיות

”ערביך ערבא צריך” (גמי מסכת סוכה דף כ”ו ע”א). מלבד שעוד יש מקום לתמוה על עוה”ז שנברא ע”י הקב”ה, כיצד נעשה למקום הס”א. התשובה לכל השאלות היא, בהבנת דבר תיקון הכלים המחויב בשתא אלפי שנין. שמכיון שיש צורך לתקנם הכרח הוא שהרשעים והס”א נחשבים בנושאי הכלים שאינם מתוקנים עד שיתוקנו. בכל זה יובן אריכות אפיים לרשעים ולעולם, וכן יובן שככל שעובדי ה’ ישלימו את תפקידם כן תלך מלכות הרשעה ותתבטל מן העולם. בזה יובן גם קטרוג הס”א על כל דבר שבקדושה המיצר את גבולו. אלא, שבכך הוא ממלא את תפקידו ליתן מקום לנבראים להתגבר ולהתחזק בקדושה. כיון שבלא אותה התגברות עליו, לא היה שגר לצדיקים.]

ההבדלים בין המשכן ובית המקדש

(פקודי, סולם שצ”ה-שצ”ז)

(שצ”ה): אבל תא חזי, כל זמנא דאזלו ישראל במדברא, הוה להו משכן, עד דאתו לשילה, והוה תמן. ודא איהו רזא, לאמשכא דא בדא, ולאעלא דא בדא, לאתקשרא דא בדא, בגין לאנהרא. אבל לאו לנייחא. דהא לאו נייחא, בר כד אתבני בי מקדשא, ביומוי דשלמה מלכא, דהא כדין איהו מנוחה לעילא ותתא. בגין דתמן תקיפו דנייחא, ולא לנטלא מאתר לאתר. (שצ”ו): ובגין כך אית משכן, ואית בית. משכן: כמה דאת אמר, ”וונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם” (בחוקתי, ויקרא כ”ו י”א). מאי משכני. משכנותי דקודשא בריך הוא, דלהוון גביהו דישראל. מאי טעמא. בגין דכתיב ”ולא תגעל נפשי אתכם”. (שצ”ז): מה בין האי להאי. אלא משכן, כמלכא דאתי לגבי רחימיה, ולא מייתי כל אכלוסין דיליה עמיה, בגין דלא לאטרחא עליה, איהו אתי לגביה בזעיר חילין. בית: דכל חילין וכל אכלוסין דיליה, כלהו אייתי עמיה, לדיירא בההוא ביתא, ודא איהו בין משכן ובין בית. בית המקדש, איהו דיורא דנייחא לעלמין, בכל אינון רתיכין, בכל אינון דיוקנין, בכל אינון עובדין, כגוונא דלעילא. לחברא עובדין דלתתא, כגוונא

שגר הנצחיים בנצחיותם: כלומר, ששכר כל קומה מן הדצ”מ נערך כפי שיעור הכלים שבאותה קומה. על כן כפי המובן על דרך משל בשכר מין החי [בע”ח] שהוא מוגבל מאוד, כן הוא גם בשכר מין האדם [מדבר] שכל עניינו הוא תאוות עולם הזה הגשמי, על כן אומר הזוהר כאן שכל שכר הרשעים הוא בעוה”ז. מה שאין כן הצדיקים שכליהם הרוחניים מסוגלים לקבל את תכלית ההטבה שחשב הקב”ה להנות לנבראיו, על כן שכרם העיקרי הוא בעולמות עליונים. כדאיתא בגמי מסכת סנהדרין (דף ק’ ע”א), אמרי במערבא משמיה דרבא בר מרי, עתיד הקדוש ברוך הוא ליתן לכל צדיק וצדיק [ש”י עולמות] שלש מאות ועשרה עולמות. שנאמר ”להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא” (משלי ח’ כ”א). יש, בגימטריא תלת מאה ועשרה הוי, עכ”ל הגמי. הינו ששכר הצדיקים העוסקים בתורת ה’ ובחיי נצח הוא בנצחיותם. ושכר הזמניים שהם העוסקים כל חייהם בדברים זמניים וחולפים הוא, בזמניותם. כעין המבואר בהרחבה בכתבי בעל הסולם ”מאמר אור וחושך” [בני היכלא גיליון 2].

עבודת הצדיקים: לפי האמור עד הנה בשכר הצדיקים בעולמות העלונים יובן גם גודל חיוב עבודתם בתיקון כליהם הרוחניים. כגון זהירות ותיקון המידות, נקיות המחשבה, זכות האמונה, טהרת הלב בהרגש זולתו, הרגש אלוקי וכיו”ב. כיון שרק כליהם הרוחניים כשהם מזוככים ומתוקנים קובעים את ההבדל בין קומתם הגבוהה לקומת מין המדבר [אדם]. ששכרו הוא רק בכל עולם הזה.

אריכות אפיים לרשעים: עוד יש להבין את המפורש בדברי הזוהר (פקודי) הנ”ל, בטעם אריכות אפיים שמתנהג הקב”ה עם הרשעים, כיון שהעוה”ז הוא מקום הס”א, שלכאוו אינו מובן מה בכך. ועוד, אדרבה מכיון שגם העוה”ז הוא מקום הס”א, מדוע הקב”ה מאריך אף לשניהם [לרשעים ולעוה”ז] ע”ד הנאמר בגמי

מאתר לאתר]. עוד מפורש בזוהר על דרך משל, שבמשכן לא באו עם הקב"ה כל צבאותיו, לעומת בית המקדש שהוכן כבית דירה לכל המון של מעלה. ידוייק משל הזוהר, שבהשראת השכינה במקדש לא באו עם המלך כל חילותיו ואוכלוסין דיליה וכו'. משמע שאותם המעטים שכן באו הם המקורבים ביותר. על כן יובן שלא נחסר מקדושת המשכן דבר בסבת קטנות ממדיו.

צורות קטנות: עוד ידוייק לשון הזוהר, שכל כלי הקודש שבמשכן היו בצורות קטנות ובמעשים מועטים [בזעיר דיוקנין בזעירין עובדין] לעומת כלי הקודש שבבית המקדש. להלן כמה מראי מקומות בענין מדות בית המקדש והכלים שהוסיף שלמה המלך על כלי המשכן שעשה משה. שלכאורה, על פי דברי הזוהר כאן, שבבית המקדש שרה הקב"ה וכל חיילותיו, יובן ריבוי המנורות והשולחנות וכיו"ב שהוסיף שלמה המלך.

בנין בית המקדש: דוד ושמואל הנביא: נאמר בפסוק "ודוד ברח וימלט ויבא אל שמואל הרמתה ויגד לו את כל אשר עשה לו שאול וילך הוא ושמואל וישבו בַּנְיֹוֹת" (שמואל א' י"ט י"ח). בגמ' מסכת זבחים (דף נ"ד ע"ב), מבואר שבאותו זמן למד דוד משמואל את מדות בית המקדש. זה לשון הגמ': דרש רבא מאי דכתיב וילך דוד [צ"ל הוא] ושמואל וישבו בנאות ברמה וכי מה ענין נאות אצל רמה. אלא שהיו יושבין ברמה ועוסקין בנויו של עולם. אמרי כתיב וקמת ועלית אל המקום מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל וכו', עכ"ל הגמ'.

דוד ושלמה: כן מפורש ברש"י על הפסוק הנאמר בדברי הימים א' (כ"ח י"א-י"ט): "ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם וגו', ותבנית כל אשר וגו', הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית". פירש"י (שם, פסוק י"ט): **הכל בכתב** - פתרון הכל בכתב סדר לו, סכום משקל

דלעילא. משכן, בזעיר דיוקנין, בזעירין עובדין, לנטלא מאתר לאתר, וכלא ברזא דלעילא.

הסולם

(שצה): אבל בוא וראה, כל זמן שהלכו ישראל במדבר היה להם משכן, עד שבאו לשילה, והיה המשכן שם. ומשכן זה הוא סוד להמשיך זה בזה, ולהכניס זה בזה, ליחד זה בזה, כדי להאיר. אבל לא למנוחה. כי אין מנוחה חוץ מכשנבנה בית המקדש בימיו של שלמה המלך, כי אז הוא מנוחה למעלה ולמטה, משום ששם תוקף המנוחה, ולא לנסוע ממקום למקום. כמו המשכן. (שצו): ומשום זה, יש משכן ויש בית. משכן, כמו שאתה אומר "ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם". מהו משכני. הוא משכנותיו של הקב"ה שיהיו בתוך ישראל. מהו הטעם הוא משום שכתוב, "ולא תגעל נפשי אתכם". הרי שההארה אינו גדולה כל כך, משום שתלה אותו בשיעור שלא תגעל נפשי אתכם. (שצז): שואל, מה ההפרש בין זה לזה. בין משכן לבית המקדש. ומשיב, אלא משכן, דומה למלך שבא אל אוהבו ולא הביא עמו כל המוניו, כי כדי שלא להעמיס עליו יותר מדאי, הוא בא אליו בצבאות קטנים. בית, הוא שכל צבאותיו וכל ההמון שלו הביא עמו לדור בבית ההוא. וזהו ההפרש בין משכן ובין בית. כי בית המקדש הוא דירה למנוחת עולמים, בכל אלו המרכבות, בכל אלו הצורות, בכל אלו המעשים, כעין של מעלה, לחבר המעשים שלמטה כעין של מעלה. משכן הוא בצורות קטנות, במעשים מועטים, לנסוע ממקום למקום. והכל הוא בסוד שלמעלה. (פקודי, סולם שצ"ה-שצ"ז).

[משכן וביית: תמצית דברי הזוהר, שישנם כמה הבדלים בין המשכן שהוכן מראש למסע ממקום למקום ובין בית המקדש שהוא בית דירה למנוחת עולמים [תקיפו דנייחא ולא לנטלא

הפנים זהב. עשר מנורות עשה שלמה ולא היו מדליקין אלא בשל משה שנא' (את) מנורת הזהב ונרותיה לבער בערב. רבי אלעזר בן שמוע אומר על כולם היו מסדרין שנאמר את השולחנות ועליהם לחם הפנים ובכולן היו מדליקין שנאמר את המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור ר' יוסי בר' יהודה אומר לא היו מסדרין אלא על של משה אלא מה אני מקיים ואת השלחנות אשר עליהם לחם הפנים זהב אלו שלשה שלחנות שהיו במקדש שנים שהיו באולם מבפנים לפתח הבית אחד של כסף ואחד של זהב על של כסף נותן לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין אחד של זהב בפנים שעליו לחם הפנים תמיד וכו', עכ"ל הגמ'.]

ספר סופר וסיפור

(פקודי, סולם אות י"ג, נ"ו, וזח"ב רמ"ד)

(א): **כד בעא קב"ה למברי עלמא, אשגח באורייתא וברא ליה וכו'.** בתלת סטרין אתקיים עלמא, ואינון חכמה ותבונה ודעת. בחכמה, דכתיב "ה' בחכמה יסד ארץ" (משלי ג' י"ט). בתבונה, דכתיב "כונן שמים בתבונה" (שם). בדעת, דכתיב "בדעתו תהומות נבקעו" (שם, פסוק ב'). ובאלין תלתא אתבני משכנא. דכתיב "ואמלא אותו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת" (כי תשא, שמות ל"א ג'). ויהב ליה [לבצלאל] חכמה ותבונה ודעת, כמה דאוקמוה בגין דעמיה הוה בקדמיתא סוכלתנו דלבא. דכתיב "זבלב כל חכם לב נתתי חכמה" (כי תשא, שמות ל"א ו) וכו'.

הסולם

(ג): **כשרצה הקב"ה לברוא העולם הסתכל בתורה וברא אותו וכו'.** בג' צדדים נברא העולם, והם חכמה תבונה ודעת. בחכמה, שכתוב "ה' בחכמה יסד ארץ". בתבונה, שכתוב "כונן שמים בתבונה". בדעת, שכתוב "בדעתו תהומות נבקעו". ובשלשה אלו נבנה המשכן. שכתוב [בבצלאל] "ואמלא אותו רוח

ומשקל של כל כלי וכלי, שמואל הרואה. **כל מלאכות התבנית** - תבנית הבית חכמני והשכילני כמו תבנית אורך ורוחב וגובה, והכל דרש שמואל הנביא מן התורה ברוח הקודש. כמו ששינוי הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה וכו'. והכל דרש שמואל הנביא ברוח הקודש ולמד לדוד כן, עכ"ל רש"י.

הכרובים: איתא בגמ' מסכת בבא בתרא (דף

צ"ט ע"א), וז"ל: כיצד הן עומדין. רבי יוחנן ור' אלעזר חד אמר פניהם איש אל אחיו וחד אמר פניהם לבית. פירש רשב"ם: ופניהם איש אל אחיו - בשל משה כתיב. ופניהם לבית - בכרובים של שלמה כתיב בדברי הימים. דכתיב "והם עומדים על רגליהם ופניהם לבית" (להיכל), ואינון כאותן של משה. שהן על הכפורת ואלו על הקרקע ושל עץ שמן היו ומצופין זהב כדכתיב במלכים, עכ"ל.

שלחנות: איתא בגמ' מסכת מנחות (דף צ"ח

ע"ב): תנו רבנן עשרה שולחנות עשה שלמה המלך שנאמר ויעש שולחנות עשרה וינח בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל. ואם תאמר חמשה מימין הפתח וחמשה משמאל הפתח אם כן מצינו ששולחן בדרום והתורה אמרה והשולחן תתן על צלע צפון אלא של משה באמצע חמשה מימינו וחמשה משמאלו.

מנורות: איתא בגמ' מסכת מנחות (דף צ"ח

ע"ב): תנו רבנן עשר מנורות עשה שלמה שנאמר ויעש את המנורות הזהב עשר כמשפט ויתן בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל. ואם תאמר חמשה מימין הפתח וחמשה משמאל הפתח אם כן מצינו מנורה בצפון והתורה אמרה ואת המנורה נכח השולחן אלא של משה באמצע חמשה מימינה וחמשה משמאלה.

בכמה מדליקין ובכמה מסדרין: עוד איתא שם

(מסכת מנחות דף צ"ט ע"א): תנו רבנן עשרה שלחנות עשה שלמה ולא היו מסדרין אלא על של משה שנאמר ואת השלחן אשר עליו לחם

ספר סופר וספור. זה לשון הזוהר (שם): א"ר יהודה, בג' דברים ברא הקב"ה את עולמו, בספר וספור וספור. כנגדם, בחכמה בתבונה ובדעת וכו'. רבי נחוניא אמר, בחכמה בלבד נבראו כל העולמות כולם. הה"ד "בראשית ברא אלקים", וראשית היא החכמה. ואתיא כמאן דאמר בה"א בראם, ושלושתן נכללו בו. **סולם**: אר"י בג' דברים ברא הקב"ה את עולמו, בספר וספור וספור, כנגדם בחכמה בתבונה ובדעת. כי סופר הוא סוד חכמה. וספָר הוא סוד תבונה. ודעת ה"ס הספור מְסוּפָר וספָר וכו', יעווי"ש. ידוייק לשון הסולם הן בגירס' לשון הזוהר, והן בביאור מדרגות סופר וספור. (זוהר חדש בראשית, סולם אות רמ"ד).

ספר יצירה: ג' ספרים: מקור דברי הזוהר חדש (רמ"ד), הנ"ל, הוא במשנה בספר יצירה (פרק א' משנה א'). להלן לשון המשנה: וברא את עולמו בשלושה ספרים בספר וספור וספור, עכ"ל.

מבוא לספר הזוהר: במבוא לספר הזוהר (סעיף ח'), מזכיר בעל הסולם את דברי המשנה בספר היצירה הנ"ל, וגורס בספר וספור וסיפור, ומבארם. **צע"ק**: יש לעיין קצת בדברי בעל הסולם בזוהר חדש (רמ"ד), הנ"ל, ובדבריו במבוא לספר הזוהר (תחי' סעיף ח'), שלכאורה אין סדר המדרגות שווה בשני המקומות.]

אלקים בחכמה ובתבונה ובדעת". (נב): ונתן לו [לבצלאל] חכמה ותבונה ודעת כמו שהעמידוהו. שהוא משום שבתחילה היה עמו תבונת הלב שכתוב "ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" וכו'. (פקודי, סולם אות י"ג, נ"ו, ז"ח בראשית רמ"ד).

[**חכמה תבונה ודעת**: יש להתבונן בהשוואת הזוהר כאן (פקודי), את בריאת העולם ומלאכת המשכן, ששניהם נבראו ונעשו בחכמה בתבונה ובדעת. העולם כמ"ש ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה: בדעתו תהומות נבקעו". והמשכן כמ"ש בבצלאל שְמְלָאו הקב"ה בג' אלו. בזוהר חדש בראשית (סולם אות רס"ה-רע"ג), מבאר הזוהר למה נבראו השמים בתבונה והארץ בחכמה [זהו גם שם המאמר שם]. עוד שם בביאור המאמר (אות ר"ע), הסבר רחב מהו ההבדל בין אלו ג' המדרגות הנקראות חכמה תבונה דעת. ידוייק לשון הסולם (שם אות רע"ג), שמפרשם בחכמה בינה דעת דהיינו חב"ד, וג' קוין. ששלושתם הם במתנת עליון, לכל אשר יחפוץ יתנם. שנאמר "כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה" (משלי ב' ו').

ספר סופר וספור: בזוהר חדש בראשית (סולם אות רמ"ד) דלהלן, מבאר הזוהר את ג' מדרגות חכמה תבונה ודעת, שכנגדם הם ג' הבחינות

[שמחה]

תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וגו'
ועבדת במצור ובמצוק וגו'. פירוש, כי בין כך ובין כך
תעבוד. אלא החילוק הוא כי זה "בשמחה ומרב כל"
היינו עבודה ברצון. וזה "במר ובמצוק" היינו עבודה
שלא ברצון.
(פרי חכם א', תחי' מאמר אהור וקדם, עמ' ק"א).